

Pojkar och unga män i utanförskap – ett samhällsansvar

Särskild analys om pojkar och unga män
som varken arbetar eller studerar

mucf

Dnr 0772/25

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2025

Uppdragsansvarig: Rebecka Herdevall

Kontaktuppgifter MUCF:

Telefon: 010-160 10 00

E-post: info@mucf.se

Webb: www.mucf.se

Innehållsförteckning

Förord	7
Sammanfattning	8
Inledning	10
Om uppdraget	11
Definition av unga som varken arbetar eller studerar	11
MUCF:s arbete med målgruppen	11
Jämställdhet	12
Maskulinitetsnormer	12
Genomförande och metod	14
Statistik om unga som varken arbetar eller studerar	14
Kommunperspektivet	14
Ungdomsperspektivet	15
Det nationella perspektivet	15
Om målgruppen killar som varken arbetar eller studerar	16
Andel killar som varken arbetar eller studerar 16–29 år	16
Är killar överrepresenterade bland unga som varken arbetar eller studerar?	17
Var återfinns målgruppen?	18
Färre killar än tjejer är beredda att flytta för arbete	19
Skillnader mellan områden med olika socioekonomiska utmaningar	20
Hur försörjer sig killar som varken arbetar eller studerar?	20
Hur länge är killarna utan både arbete och studier?	21
Vilka faktorer påverkar behovet av stöd?	23
Utländsk bakgrund och utrikes födda	23
Utländsk bakgrund	23
Utrikes födda	24
Skola och utbildning	25
Funktionsnedsättningar	27
Hbtqi	28
Kriminalitet och våldsutsatthet	28
Psykisk ohälsa	29

Insatser för målgruppen på lokal nivå	31
Tidigare kunskap	31
Resultat av enkäter och intervjuer med Sveriges kommuner	32
Sammanfattning	32
Vilka unga arbetar kommunerna med?.....	32
Hur fångar kommunerna upp killar i målgruppen?	33
Vilka insatser erbjuder kommunerna?	33
Erbjuder kommunerna särskild verksamhet till killarna?	34
Behöver killar och tjejer olika stöd?	34
Psykisk ohälsa hos unga som varken arbetar eller studerar	35
Skillnader i killars och tjejers psykiska ohälsa	36
Särskilda insatser till olika undergrupper av killar	36
Killar i kriminalitet är särskilt svåra att nå.....	38
Unga hbtqi-personer och unga med könsdysfori	38
Vilka brister i samhällets stöd ser kommunerna?	39
Långa väntetider i vården och väntan på diagnos.....	39
Brister i skola och utbildning	40
Begränsande åldersgränser och höga trösklar	40
Bristande samverkan och samordning	41
Strukturella hinder	41
Arbetsgivare anställer inte personer med behov av anpassningar	41
Kriminell bakgrund minskar chanserna att få ett arbete	42
Segregation och diskriminering på grund av utländsk bakgrund	42
Vilka insatser skulle målgruppen behöva?.....	43
Förebyggande insatser	43
Praktiska vägar till arbete	43
Fler enklare arbeten och mer långsiktighet	44
Stödjande insatser för bättre mående och självförtroende	44
Utbildning som passar målgruppens behov	45
Stöd till killar med kriminell bakgrund.....	45
Hur kan förutsättningarna för kommuner att arbeta med målgruppen förbättras?	45
Utveckla stödet hos olika samhällsaktörer	46
Utveckla samverkan	46
Utveckla dialogen med civilsamhället.....	47
Möte med SKR:s KAA-nätverk.....	48

Ungas röster – intervjuer med fem killar som varken arbetar eller studerar	49
Sammanfattning	49
Hur hamnade de i en situation utan arbete och studier?	49
Har de fått den hjälp de behöver från samhället?	50
Behövs det särskilt stöd för just killar?	51
Vilket annat stöd hade de önskat?	51
"Jag ska börja arbetsträna när jag fått igång mitt liv igen."	52
Nationella aktörers perspektiv.....	53
Skillnader i behov mellan killar och tjejer	53
Skola och utbildning	53
Arbetsmarknad	54
Samordning och samverkan	55
Undergrupper med särskilda behov av stöd.....	55
Vård och stöd vid psykisk ohälsa.....	56
Avslutande diskussion	57
Vilka behov av stöd har killar i målgruppen och vad kan kommunerna göra?.....	58
Bedömningar	58
Utbildning	58
Arbetsmarknad	59
Maskulinitetsnormer	60
Psykisk ohälsa och vården	61
Kriminalitet	62
Vad finns det för risker med att inte stötta killarna i målgruppen?	62
Referenser	64
Metodbilaga	68
Enkätundersökning om kommuners arbete	68
Enkätfrågor	68
Resultatet av enkätstudien	71
Intervjuer med 12 kommuner	73
Intervjuguide kommunrepresentanter	73
Möte med SKR:s KAA-nätverk.....	74
Intervjuer med fem killar i målgruppen	74
Intervjuguide killar	75

Regeringsbeslutets utpekade aktörer	75
Nationellt dialogmöte den 5 september.....	76

Förord

År 2023 var det ca 72 000 killar mellan 16 och 29 år som varken arbetade eller studerade. För att bryta det utanförskap som många av dessa befinner sig i krävs insatser på både nationell och lokal nivå. Det finns många orsaker till varför killar står utanför arbete och studier, och dessa är ofta flera och samverkande. Ofullständig skolgång, socioekonomisk utsatthet, bristande integration, psykisk ohälsa, funktionsnedsättningar och brist på socialt stöd är några faktorer som påverkar. För killar kan dessutom stereotypa normer kring maskulinitet försvåra hjälpsökande beteenden och mottagandet av stödinsatser. Detta riskerar att förlänga eller fördjupa ett redan pågående utanförskap.

Killar är överrepresenterade bland dem som inte fullföljer gymnasiet, och andelen som tar examen inom fyra år är lägre bland killar än tjejer. Avsaknad av gymnasieexamen är en viktig förklaring till att unga har svårare att etablera sig i arbetslivet. Psykisk ohälsa är hög bland unga i allmänhet, men killar är mindre benägna att söka hjälp jämfört med tjejer. Killar upplever i högre utsträckning att det inte är tillåtet att må dåligt, och inte heller att prata om det.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) arbetar sedan många år med att ta fram kunskap och stötta andra aktörer som arbetar med unga som varken arbetar eller studerar. Detta är dock första gången myndigheten specifikt analyserar gruppen killar som varken arbetar eller studerar. Genom att rikta särskild uppmärksamhet mot killar i utanförskap kan viktiga steg tas mot ett mer inkluderande och jämlikt samhälle.

Den här rapporten visar att många aktörer som MUCF har varit i kontakt med menar att insatser ska anpassas utifrån individuella behov, och att killar och tjejer som varken arbetar eller studerar bör få ta del av samma insatser. Vissa skillnader i behov mellan killar och tjejer har dock identifierats. MUCF har sett att killar ofta snabbt vill ut i arbete eller praktik, medan tjejerna ofta hellre vill studera. Killar beskrivs också påverkas av maskulinitetsnormer i samhället och ha svårare än tjejer att prata om sitt mående.

Rapporten har tagits fram på avdelningen för utredning av Rebecka Herdevall (uppdragsansvarig) och Sara Kjellsson.

Magnus Jägerskog

Generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Sammanfattning

I denna rapport görs en analys av pojkar och unga män som varken arbetar eller studerar, för att identifiera särskilda brister i samhällets stöd till denna grupp samt särskilda stödinsatser som gruppen skulle vara behjälpt av. Vid genomförande av uppdraget har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) inhämtat underlag från kommuner och relevanta nationella aktörer genom intervjuer, enkäter och diskussioner. Resultaten pekar på att det finns både fler insatser som målgruppen skulle vara behjälpt av och brister i det nuvarande stödet.

År 2023 var det drygt 72 000 killar¹ mellan 16 och 29 år som varken arbetade eller studerade, vilket motsvarar 55 procent av samtliga unga som var i denna situation. Det innebär att det fanns en liten överrepresentation av killar bland unga som varken arbetar eller studerar, vilken dock har ökat successivt sedan år 2019. Om denna utveckling fortsätter skulle det kunna leda till en mer betydande överrepresentation av killar bland unga som varken arbetar eller studerar.

Unga mellan 16 och 29 år som varken arbetar eller studerar är en grupp individer med olika behov, bakgrund och förutsättningar. För både killar och tjejer i målgruppen är det vanligt att ha psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) eller upprepade skolmisslyckanden bakom sig. Men det finns vissa skillnader i killars och tjejers beteenden och behov. Killar har i genomsnitt lägre utbildning än tjejer och prioriterar att komma ut på arbetsmarknaden snarare än att läsa vidare efter gymnasiet. Killar är också överrepresenterade i brottsstatistiken och har generellt svårare än tjejer att berätta att de mår dåligt och att be om hjälp i skolan. Därför kan killar och tjejer delvis ha olika behov av stöd från samhället.

Brister i stödsystemen som beskrivs i rapporten är otillräcklig samverkan både inom och mellan olika aktörer och långa väntetider för utredning inom psykiatri. Även otillräckligt stöd i skolan och bristande anpassningar i utbildningar eller på arbetsplatser för killar med särskilda behov lyfts. Ett annat problem är att många arbetsgivare beskrivs som tveksamma till att anställa killar med NPF, psykisk ohälsa eller kriminell bakgrund, ofta på grund av okunskap, fördomar eller rädsla. Förslag på stödinsatser som framkommit i rapporten handlar om förebyggande insatser och praktiska vägar till arbete. Även långsiktighet i insatserna och fler enklare arbeten, relations- och tillitsbyggande aktiviteter för ökad självkänsla, samt mer flexibla möjligheter till utbildning för de som inte har en gymnasieexamen lyfts som viktiga. De brister och förslag till insatser som framkommit i rapporten gäller både killar och tjejer som varken arbetar eller studerar, men i detta sammanhang är det killarna som har diskuterats.

Maskulinitetsnormer kring hur killar förväntas vara påverkar hur killar hanterar olika situationer i livet. Dessa normer innefattar att vara stark, självsäker, handlingskraftig och att undvika att visa sårbarhet eller prata om känslor. Dessa normer har exempelvis betydelse för mäns överrepresentation i brottsstatistik och i kriminalitet. Maskulinitetsnormerna i samhället påverkar även bemötandet hos dem som möter killar som varken arbetar eller studerar. Därför är en ökad medvetenhet om dessa normer viktig för alla som möter målgruppen.

Många av de aktörer som MUCF haft kontakt med framhåller vikten av individanpassade snarare än könsanpassade insatser till unga som varken arbetar eller studerar. Däremot ser en stor del av kommunerna ett behov av riktade insatser för vissa undergrupper av killar i målgruppen. Killar som är

¹ I rapporten har vi valt att använda begreppet killar, vilket omfattar både pojkar och unga män.

i eller tidigare har varit i kriminalitet beskrivs som en av de svåraste grupperna att nå. De har ofta lågt förtroende för myndigheter och löper stor risk för återfall i kriminalitet om de inte får rätt hjälp i tid. Även de som står helt utanför insatser och blir försörjda av sina föräldrar beskrivs som en svår grupp att nå. Eftersom de killar som mest behöver stöd sällan söker upp det själva är det en fördel att arbeta uppsökande och med tydlig närvaro där målgruppen befinner sig.

På grundval av det som framkommit i rapporten lämnar MUCF ett antal bedömningar gällande samhällets stöd till killar som varken arbetar eller studerar. Sammanfattningsvis behöver samhället erbjuda mer samordnade och tillgängliga insatser, tidiga stödåtgärder och ett inkluderande utbildnings- och arbetsliv som tar hänsyn till förutsättningarna för killar som varken arbetar eller studerar.

Inledning

Killar som varken arbetar eller studerar står inför stora utmaningar både socialt och ekonomiskt. Deras situation riskerar att leda till långvarig marginalisering, psykisk ohälsa och svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Att förstå varför vissa killar hamnar i detta läge, och vilka faktorer som påverkar deras möjligheter att bryta mönstret, är avgörande för att kunna utforma effektiva insatser och förebyggande strategier.

Syftet med denna rapport är att ta reda på mer om samhällets stöd till killar som varken arbetar eller studerar, med särskilt fokus på psykisk ohälsa. Rapporten analyserar vilka insatser som idag finns för att stödja denna grupp, och vilka insatser som gruppen skulle vara behjälpt av, baserat på synpunkter från lokala och nationella företrädare som arbetar med målgruppen, samt på några intervjuer med ungdomarna själva. Genom att rikta fokus mot dessa killar hoppas vi kunna bidra till en mer inkluderande arbetsmarknad och ett starkare socialt sammanhang där färre riskerar att hamna utanför.

I tidigare rapporter har MUCF visat att det finns en viss skillnad i hur killar och tjejer etablerar sig på arbetsmarknaden. Generellt kommer killar ut snabbare på arbetsmarknaden medan tjejer oftare läser vidare efter gymnasiet (MUCF, 2017a, MUCF 2024). Därför är det troligt att killar och tjejer också åtminstone delvis har olika behov av stöd från samhället, och att det därför finns anledning att analysera killars situation separat från tjejers.

Om uppdraget

Den 3 april 2025 fick MUCF i uppdrag att fungera som nationell resurs för samordning och stöd i frågor om unga som varken arbetar eller studerar, med särskilt fokus på psykisk ohälsa. Uppdraget består av flera delar. MUCF ska:

- samordna och utveckla den nationella myndighetssamverkan,
- stödja lokala aktörer som arbetar med målgruppen,
- främja dialog, erfarenhetsutbyte och samverkan mellan aktörer som arbetar med målgruppen, samt vara en pådrivande kraft i frågor som rör målgruppen,
- ta fram, samla, och tillgängliggöra information och kunskap om målgruppen, inbegripet insatser, metoder och arbetssätt, inklusive förebyggande arbete, och
- **genomföra en särskild analys avseende pojkar och unga män som varken arbetar eller studerar, för att identifiera vilka särskilda brister i samhällets stöd till denna grupp som finns, och vilka särskilda stödinsatser som gruppen skulle vara behjälpt av** (Regeringsbeslut 1:5).

Denna rapport rör den sista delen av uppdraget (fetmarkerad ovan). Det är första gången myndigheten har i uppdrag att analysera killarna i målgruppen.

Definition av unga som varken arbetar eller studerar

MUCF använder det särskilda mått för unga som varken arbetar eller studerar, som bygger på registerdata från SCB. Unga som varken arbetar eller studerar är enligt detta mått personer i åldrarna 16–29 år som är folkbokförda i Sverige och som under ett kalenderår:

- 1) inte haft arbetsinkomster över ett basbelopp (58 800 kronor år 2025) och
- 2) inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI mer än 60 timmar.

De som svarat på enkäter och intervjuats till denna rapport kan dock delvis ha utgått från en annan förståelse av begreppet. 2023 handlade det om ca 132 000 personer som befann sig i denna livssituation. Av dessa var ca 72 000 killar.

MUCF:s arbete med målgruppen

MUCF har länge studerat gruppen unga som varken arbetar eller studerar. 2007–2017 gjordes detta inom ramen för den ESF-finansierade ”Temagruppen Unga i arbetslivet” som MUCF ansvarade för. I mars 2018 fick myndigheten i uppdrag att utveckla en funktion för att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som arbetar med ungas etablering (MUCF, 2019). Uppdraget har därefter förlängts och MUCF har sedan dess haft ansvar för informations- och kunskapsstöd i frågor som rör målgruppen. Sedan år 2020 har MUCF även haft i uppdrag att analysera och utveckla ett nationellt samordnat stöd

till unga som varken arbetar eller studerar. Detta utvecklades år 2021 till en stödfunktion för myndighetssamordning mellan de aktörer som bidrar till målgruppens etablering. Samverkan har därefter utökats med fler aktörer (MUCF, 2022). I det nya uppdraget från 2025 ska MUCF föra en nära dialog med, samt inhämta kunskap och erfarenheter från, ett flertal myndigheter och andra aktörer (Regeringsbeslut 1:5).²

Jämställdhet

Uppdraget handlar om killar, för att ta reda på vad just de behöver för stöd och vad de erbjuder för insatser av samhället. Det underliggande antagandet i uppdraget har vi tolkat som att killar och tjejer som varken arbetar eller studerar har olika behov och förutsättningar för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Uppdraget berör främst delmål två inom jämställdhetspolitiken; ekonomisk jämställdhet:

”Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.”

I juni 2025 fick MUCF även i uppdrag av regeringen att ta fram en kunskapssammanställning om pojkars och unga mäns jämställdhetsutmaningar. Myndigheten ska bland annat belysa hur maskulinitetsnormer och föreställningar om kön påverkar pojkars och unga mäns levnadsvillkor. Det uppdraget ska rapporteras senast den 31 mars 2026 (Regeringsbeslut 11:2).

Maskulinitetsnormer

Maskulinitetsnormer kan på olika sätt påverka hur killar och tjejer hanterar en situation av att varken arbeta eller studera. Dessa normer kan beskrivas som samhällets förväntningar och "osynliga regler" kring hur killar förväntas vara, bete sig och uppfattas. Maskulinitetsnormer kräver ofta att män ska vara starka, självsäkra, handlingskraftiga och att de ska undvika att visa sårbarhet eller prata om känslor. Dessa traditionella ideal kan begränsa mäns handlingsutrymme och påverka deras psykiska hälsa, vilket kan leda till ökad stress, ångest och minskad benägenhet att söka hjälp (Jämställdhetsmyndigheten, 2024).

Att killar har svårare än tjejer att berätta att de mår dåligt påpekas av många källor.³ En del killar i skolåldern vågar inte heller visa om de har svårt att förstå i skolan eftersom de lärt sig att detta kan signalera svaghet. Att hålla inne med att de inte förstår kan leda till att de blir utåtagerande eller flyr situationen genom att skolka från skolan. Många killar lyckas sämre med kunskapsmålen och kan behöva en tydliggörande pedagogik som ger dem särskilt stöd (Zimmerman, 2020, 2025). Det är troligt att normerna kring att inte prata om svårigheter och mående i skolan följer med unga även när de ska försöka ta sig in i vuxenlivet.

² En lista på de utpekade aktörerna finns i metodbilagan.

³ Några exempel är: "Könsrelaterade normers betydelse för psykisk hälsa hos kvinnor och män" (Jämställdhetsmyndigheten 2023), forskningsprojektet "Man up! Open up? Tonårspojkars förståelse av budskapet om psykisk hälsa i sociala medier", <https://liu.se/forskning/> och Bris projekt "Vi lyfter luren för unga killars mående", <https://www.bris.se/>.

Forskning visar också att traditionella maskulinitetsnormer, med sitt fokus på styrka, kontroll och risktagande, har stor betydelse för varför män är överrepresenterade i brottsstatistik och i kriminalitet. Kopplingen mellan våld och maskulinitetsnormer görs idag inom allt fler områden, som exempelvis psykisk hälsa, våldsbejakande extremism och gängkriminalitet (Jämställdhetsmyndigheten, 2024). Det är troligt att maskulinitetsnormerna i samhället även påverkar målgruppen killar som varken arbetar eller studerar.

Genomförande och metod

Syftet med uppdraget har varit att analysera och bidra med ökad förståelse för killar som varken arbetar eller studerar. Rapporten genomfördes under perioden maj-november 2025 med hjälp av följande metoder:

- analys och sammanställning av statistik om unga som varken arbetar eller studerar
- enkätundersökning till alla Sveriges kommuner
- intervjuer med 12 kommuner
- möte med Sveriges Kommuner och Regioner:s KAA-nätverk⁴
- intervjuer med fem killar i målgruppen
- dialogmöte med nationella aktörer.

Som bakgrundsmaterial har främst studier och utredningar från MUCF och andra relevanta aktörer använts. Även relevant forskning, seminarier och nyhetsbevakning har använts som kunskapskällor. I arbetet har MUCF också utgått från rapporten ”Fokus 23 – Olika villkor för etablering. Lokala förutsättningar och stöd till unga som varken arbetar eller studerar” (MUCF, 2023). MUCF har bland annat utgått från de frågor som användes i ”Fokus 23” vid utformningen av enkäter och intervjuer.

Statistik om unga som varken arbetar eller studerar

I rapporten används statistik på kommunnivå om unga som varken arbetar eller studerar, för att rama in målgruppen och dess bakgrundsvariabler. MUCF beställer årligen statistik om unga som varken arbetar eller studerar från SCB. Statistiken tas fram utifrån olika register hos SCB och Försäkringskassan och de senast tillgängliga uppgifterna gäller år 2023. I denna statistik finns uppgifter om antal och andel unga som varken arbetar eller studerar bland unga 16–29 år för samtliga Sveriges kommuner för åren 2007 till 2023. Andelarna finns uppdelade på kön, ålder samt på inrikes eller utrikes födda.

Kommunperspektivet

Huvuddelen av rapportens resultat bygger på kommunernas synpunkter kring arbetet med killar som varken arbetar eller studerar. För att fånga in dessa synpunkter har MUCF genomfört en enkätundersökning och 12 intervjuer. Nedan beskrivs dessa två metoder kortfattat. I metodbilagan redovisas mer information om varje metod samt resultat från enkätundersökningen.⁵

- **Enkätundersökning.** För att kartlägga det arbete som bedrivs lokalt för att stötta unga som varken arbetar eller studerar genomförde MUCF, efter samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), en enkätstudie till alla Sveriges kommuner mellan den 4 juni och 12 augusti 2025. 159 kommuner besvarade enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 55 procent.

⁴ KAA (Kommunernas aktivitetsansvar) innebär att alla kommuner är skyldiga att erbjuda åtgärder till unga 16–19 år som inte har en gymnasieexamen eller studerar i gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan eller motsvarande. I KAA-nätverket, som drivs av SKR, ingår representanter för 27 kommuner som arbetar med KAA.

⁵ Fritextsvaren redovisas dock inte på grund av utrymmesskäl.

- **Intervjuer.** MUCF har även låtit intervju 12 kommuner som arbetar aktivt med unga som varken arbetar eller studerar. Vid intervjuerna deltog totalt 35 företrädare från olika förvaltningar och områden. Kommunerna fick själva välja vilka funktioner som skulle medverka. Deltagarna bestod av bland annat chefer, coacher, tjänstemän, projektmedarbetare, KAA-handläggare och arbetsmarknadskonsulenter.

Utöver ovanstående metoder deltog MUCF i ett möte med SKR:s KAA-nätverk, vilket kan sägas komplettera enkäterna och intervjuerna. I metodbilagan redovisas mer information om KAA-nätverket.

Ungdomsperspektivet

Utöver synpunkterna som inhämtades av kommunerna genomfördes intervjuer med fem killar i målgruppen från lika många kommuner. Syftet med dessa intervjuer var att ge några exempel på vad unga i målgruppen tycker och tänker om sin situation och samhällets stöd. Personerna som har intervjuats är mellan 18 och 24 år och utspridda över landet. I metodbilagan redovisas intervjufrågor- och metod.

Det nationella perspektivet

Inom ramen för uppdraget bjöd MUCF in ett fyrtiotal myndigheter, civilsamhällsorganisationer och näringslivsorganisationer till ett dialogmöte om killar som varken arbetar eller studerar. Syftet var att ta del av nationella aktörers perspektiv. Några av de inbjudna aktörerna var utpekade i uppdraget och andra bjöds in av MUCF för att de bedömdes som relevanta. I metodbilagan redovisas vilka aktörer som deltog, samt vilka frågor som användes som underlag till diskussionerna.

Om målgruppen killar som varken arbetar eller studerar

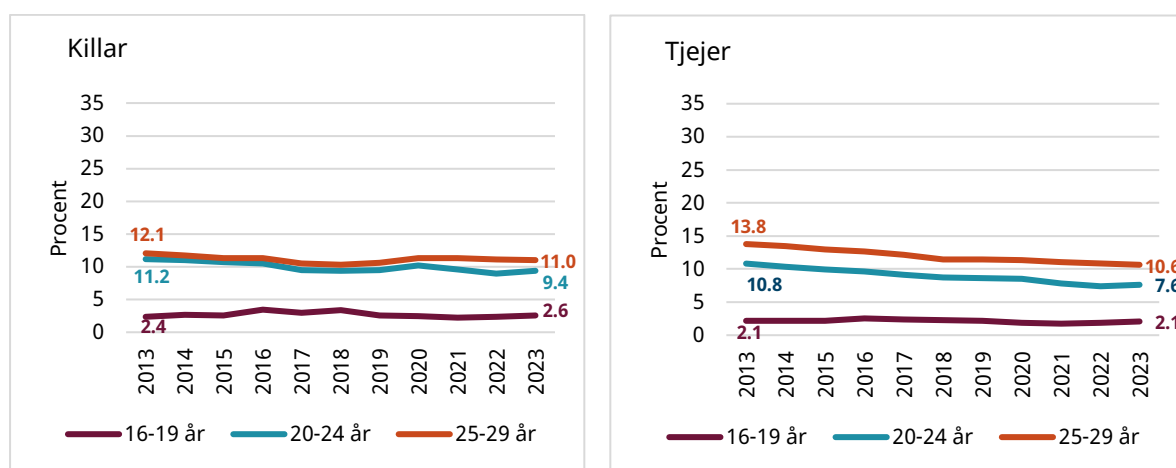
Med killar avser vi dels dem med manligt juridiskt kön och dels dem som själva identifierar sig som pojke, kille eller man. I enkäten och i intervjuerna har vi lämnat det upp till de svarande att tolka vilka som ingår i målgruppen, men när det kommer till registerdata går det endast att ta hänsyn till juridiskt kön.

För att kunna analysera killarna och deras behov, behöver vi börja med att rama in målgruppen. Detta gör vi genom att titta på vad vi vet om killar som varken arbetar eller studerar; hur stor andel de utgör, vilka de är, var de befinner sig och hur de försörjer sig. Inramningen görs med hjälp av den statistik som MUCF har tillgång till och kunskap från tidigare rapporter. Därefter går vi igenom några av de faktorer som vi har identifierat påverkar vad målgruppen kan tänkas ha för behov av stöd från samhället. Det är inte ovanligt att en och samma kille tillhör flera olika undergrupper och kan ha behov av olika typer av stöd samtidigt.

Andel killar som varken arbetar eller studerar 16–29 år

Andelen unga 16–29 år som varken arbetar eller studerar har minskat under de senaste 10 åren, från 9,5 procent år 2013 till 7,7 procent år 2023. Fram till 2019 var könsskillnaden liten, men därefter har minskningen varit större bland tjejer än bland killar, vilket ökat skillnaden något. År 2023 var andelen 8,1 procent bland killar och 7,2 procent bland tjejer.

Könsskillnaden år 2023 var störst i åldern 20–24 år: 9,4 procent av killarna stod utan arbete och studier jämfört med 7,6 procent av tjejerna (se figur 1). År 2013 var skillnaden i åldersgruppen i princip obefintlig, men eftersom andelen tjejer har minskat mer än andelen killar, fanns det 2023 en könsskillnad på nästan 2 procentenheter i den åldersgruppen. Bland 25–29-åringar var situationen omvänd 2013, då fler tjejer än killar stod utanför arbete och studier. Den skillnaden har försvunnit över tid.

Figur 1. Andel killar (vänstra grafen) och tjejer (högra grafen) som varken arbetar eller studerar, efter åldersgrupper. 2013 - 2023. Procent.

Notera att skalan är bruten vid 35 procent.

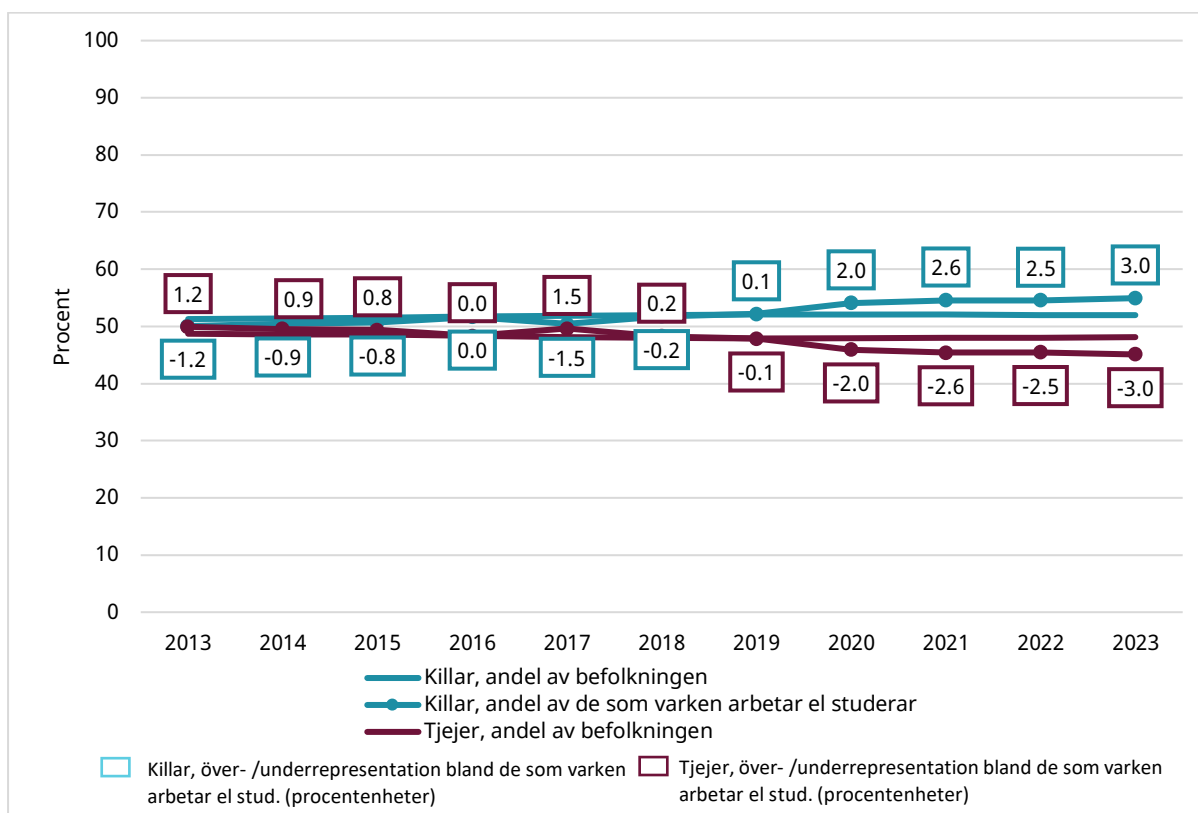
Källa: MUCF/SCB. Statistik över unga som varken arbetar eller studerar 2013 - 2023.

Bland de olika åldersgrupperna ser vi att andelen killar främst har minskat i åldern 20–24 år, från 11,2 procent 2013 till 9,4 procent 2023 (se figur 1). För 25–29-åringar minskade andelen från 12,1 till 11 procent. Bland killar 16–19 år ökade andelen tillfälligt 2016–2018, sannolikt på grund av att många ensamkommande killar kom till Sverige 2015–2016.⁶ Andelen killar i den yngsta åldersgruppen återgick därefter till samma nivå som tidigare och låg 2023 på 2,6 procent.

Är killar överrepresenterade bland unga som varken arbetar eller studerar?

Vi har hittills kunnat konstatera att det är en något högre andel av killar än av tjejer som varken arbetar eller studerar. I ungdomsgruppen som helhet finns dessutom något fler killar än tjejer. Av alla unga mellan 16 och 29 år 2023 var det 51,9 procent som var killar och 48,1 procent som var tjejer. Av de unga i samma ålder som varken arbetade eller studerade var det dock 54,9 procent som var killar, det vill säga 3 procentenheter mer än i befolkningen. En skillnad på 3 procentenheter är inte att betrakta som en större överrepresentation. Däremot är det noterbart att innan år 2019 var det en något högre andel tjejer bland de som varken arbetade eller studerade jämfört med i befolkningen, men efter 2019 har förhållandet blivit det omvända (se figur 2). Överrepresentationen av killar har också succesivt ökat. Om de senaste årens utveckling fortsätter skulle det kunna leda till en mer betydande överrepresentation av killar bland unga som varken arbetar eller studerar.

⁶ Observera att killarna inte syns i statistiken förrän de fått uppehållstillstånd och blivit folkbokförda.

Figur 2. Andelen killar och tjejer i befolkningen 16–29 år samt andelen killar och tjejer av samtliga som varken arbetar eller studerar 16–29 år. Procent, 2013–2023.

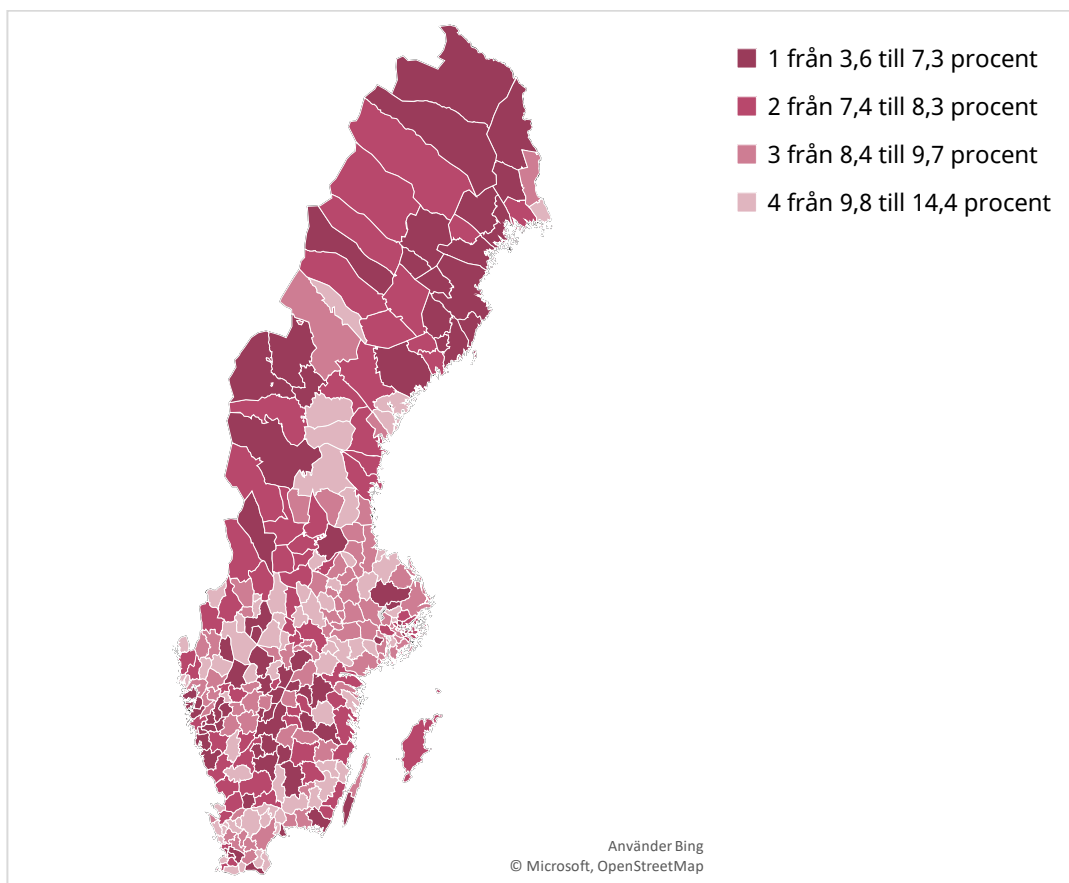
Not: Under- eller överrepresentation bland de som varken arbetar eller studerar, jämfört med andelen i befolkningen visas i rutorna i diagrammet (procentenheters skillnad).

Källa: MUCF/SCB. Statistik över unga som varken arbetar eller studerar 2013–2023.

Var återfinns målgruppen?

Det finns skillnader mellan kommunerna i andelen killar 16–29 år som varken arbetar eller studerar.

I kommunen med den högsta andelen är det 14,4 procent av alla killar i åldersgruppen som är utanför arbete och studier jämfört med kommunen med lägst andel, 3,6 procent. Samtidigt är skillnaderna för en majoritet av kommunerna förhållandevis små – i hälften av kommunerna ligger andelen inom spannet 7,2 – 9,4 procent. Figur 3 visar hur spridningen ser ut över landet.

Figur 3. Andelen killar 16–29 år som varken arbetar eller studerar av populationen killar 16–29 år i varje svensk kommun. Fördelning utifrån fyra kvartiler. 2023, procent.

Källa: MUCF/SCB. Statistik över unga som varken arbetar eller studerar 2023.

Färre killar än tjejer är beredda att flytta för arbete

Att vara i en situation av att varken arbeta eller studera är något vanligare bland unga i landsbygdskommuner än i storstadskommuner. En starkt bidragande förklaring till det är att unga som har svårigheter med övergång till vuxenlivet i större utsträckning stannar i hemkommunen. Tjejer väljer i högre grad att flytta från landsbygden, medan killar blir kvar, vilket innebär att killar utgör en något större andel av gruppen i landsbygdskommuner (MUCF, 2024).

I MUCF:s rapport ”Fokus 18” gjordes fokusintervjuer med unga, där många tjejer såg stora möjligheter till arbete inom vård och omsorg och i hög utsträckning var beredda att flytta för att få dessa arbeten, medan killarna sökte sig mot industrin och var mindre benägna att flytta. Även i ”Fokus 24” kan MUCF se att valen av yrkesprogram följer könsstereotypa mönster i olika områdes- och kommuntyper. Det framkommer att killar och tjejer generellt gör olika livsval beroende på var de bor, något som kan grunda sig i att de ser olika möjligheter och hinder på hemorten (MUCF, 2024).

Skillnader mellan områden med olika socioekonomiska utmaningar

Det finns en rad faktorer som påverkar barn och ungas förutsättningar inom olika delar i livet. Området där en individ bor eller växer upp kan ha stor påverkan på individens förutsättningar. MUCF:s senaste fokusrapport ”Fokus 25” visar att andelen unga som varken arbetar eller studerar minskar stegvis ju bättre socioekonomiska förutsättningar området har. Störst skillnad är det mellan områden med stora socioekonomiska utmaningar och områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar⁷, där andelen unga som varken arbetar eller studerar är 11 jämfört med 4 procent. Rapporten visar också att det är högre risk att vara långvarigt⁸ utanför arbete och studier i områden med stora socioekonomiska utmaningar. I områden med goda och mycket goda socioekonomiska förutsättningar är det vanligast att killar med utländsk bakgrund står utanför arbete och studier, medan det i områden med stora socioekonomiska utmaningar är betydligt mindre skillnader utifrån kön och bakgrund (MUCF, 2025a).

Hur försörjer sig killar som varken arbetar eller studerar?

I statistiken om unga som varken arbetar eller studerar delas de unga in i ett antal kategorier utifrån information som finns om ekonomiskt stöd från samhället. Dessa är:

- unga arbetslösa som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen och deltar i olika **statliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder** som nystartsjobb och jobb- och utvecklingsgaranti
- unga som uppbär **kommunalt stöd** i form av försörjningsstöd
- unga som under året varit **föräldralediga på grund- och garantinivå**⁹
- unga som får **aktivitetsersättning, sjuk- eller rehabiliteringsersättning**
- unga som inte erhåller något av ovan stöd. Dessa kategoriseras som unga i **okänd aktivitet**
- unga som **invandrat under året**, vilket avser de som folkbokförts i Sverige under året.

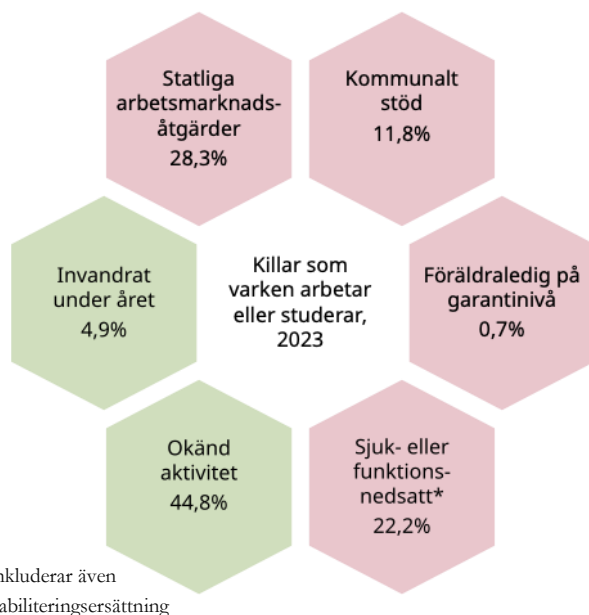
Nedanstående figur (figur 4) visar vilken av ovanstående kategorier en person tillhör. En person kan uppbära mer än en ersättning samtidigt. Av de killar som varken arbetade eller studerade år 2023 var det drygt en av fyra som var arbetslös och fick någon form av statligt arbetsmarknadsstöd, drygt en av fem var sjukskriven eller funktionsnedsatt och drygt en av tio fick försörjningsstöd. Den största gruppen, nästan hälften (44,8 procent), var i okänd aktivitet, vilket innebär att killarna inte var inskrivna någonstans eller fick något ekonomiskt stöd av samhället.¹⁰ Vissa av de unga i kategorin okänd aktivitet kan också antas ha flyttat från Sverige utan att avregistrera sig från folkbokföringen. Hur stor andel detta rör sig om är okänt, men enligt tidigare beräkningar är den inte obetydlig och innebär en risk för att den totala andelen unga som varken arbetar eller studerar är överskattad (MUCF, 2017b).

⁷ Områdesindelningen utgår från regionala statistikområden (RegSO) som utifrån värden på ett socioekonomiskt index delas in i fem olika områdestyper. Dessa definieras i ”Fokus 25”.

⁸ Unga som varit utanför studier och arbete tre år i följd.

⁹ Gruppen avser dem som är föräldralediga enbart på grund- och garantinivå eller som har varit föräldralediga med sjukpenninggrundande inkomst, men under samma år även innehåft något av de andra ersättningsformerna.

¹⁰ Dessa unga kan dock få stöd från andra insatser som inte innebär ekonomisk ersättning exempelvis via sin hemkommun. De insatserna registreras inte i någon offentlig statistik och därmed har vi inte möjlighet att följa dem.

Figur 4. Grupper av killar som varken arbetar eller studerar utifrån försörjningskällor, 2023. Procent.

Not: En person som ingår i någon av de två gröna grupperna kan enbart ingå i en av de sex grupperna. En person kan däremot ingå i flera av de rosa grupperna, vilket gör att andelarna i de sex grupperna inte summerar till 100 procent. Källa: MUCF/SCB. Statistik över unga som varken arbetar eller studerar 2023.

Den mest utmärkande könsskillnaden är att andelen tjejer som varit föräldralediga är långt högre (16,6 procent) jämfört med killar (0,7 procent). Om unga som är föräldralediga på grund- och garantinivå¹¹ skulle räknas bort ur gruppen unga som varken arbetar eller studerar, skulle skillnaden mellan andelen tjejer och killar bli större.¹²

Hur länge är killarna utan både arbete och studier?

En av MUCF:s rapporter från 2020 visar att sannolikheten för att vara återkommande i en situation av att varken arbeta eller studera är runt 7 procent oavsett kön. Risken ökar om situationen inträffar i tidig ålder, och killar tenderar i något högre grad än tjejer att bli kvar under flera år. De starkaste riskfaktorerna är funktionsnedsättning, sjukdom som begränsar arbetsförmågan samt psykisk ohälsa (MUCF, 2020).

MUCF:s statistik visar att bland de killar 16–29 år som varken arbetade eller studerade år 2023 var det 58 procent som även hade varit i samma situation året innan. Det gällde för en större andel av de inrikes födda killarna som varken arbetade eller studerade år 2023 än av de utrikes födda killarna. Av killar i

¹¹ Även unga som är föräldralediga från studier har rätt till ersättning på grund- eller garantinivå. Delar av denna grupp kan därför antas återgå till studier efter föräldraledigheten.

¹² Andelen av tjejer skulle minska från 7,2 till 6,1 procent medan andelen av killar i princip skulle vara oförändrad, från 8,1 till 8,0 procent.

åldern 19–29 år som var utan både arbete och studier år 2023 hade 31 procent varit i samma situation i minst fyra år.¹³ Andelen var högre bland killar än bland tjejer samt bland inrikes födda killar jämfört med utrikes födda killar.

¹³ Detta gäller killar som inkluderats i statistiken över unga som varken arbetar eller studerar under samtliga år från 2020 till 2023. Endast killar som var minst 19 år gamla år 2023 kan räknas in i denna statistik.

Vilka faktorer påverkar behovet av stöd?

Vi har valt att titta lite närmare på några faktorer som påverkar vad killar 16–29 år som varken arbetar eller studerar kan tänkas ha för behov av stöd från samhället:

- utländsk bakgrund och utrikes födda
- skola och utbildning
- funktionsnedsättningar
- hbtqi
- kriminalitet och våldsutsatthet
- psykisk ohälsa.

För de två förstnämnda faktorerna har vi använt oss av statistik för att illustrera hur det ser ut för målgruppen på en övergripande nivå. För resterande faktorer har MUCF inte tillgång till relevant statistik på grund av sekretess, utan där har vi använt oss av annan kunskap och forskning. Eftersom tjejer inte ingår i målgruppen för rapporten har vi valt att inte redovisa statistik för tjejer under respektive faktor.

Utländsk bakgrund och utrikes födda

Det är vanligare att varken arbeta eller studera både bland unga med utländsk bakgrund och bland unga utrikes födda, jämfört med unga med svensk bakgrund respektive unga inrikes födda. Det gäller både för tjejer och för killar (MUCF, 2025b). Med personer med utländsk bakgrund menar vi dels de som är födda utomlands och dels de som är födda i Sverige med två föräldrar födda utomlands. Statistiken i detta avsnitt visar dock endast unga som varken arbetar eller studerar uppdelade på utrikes och inrikes födda.¹⁴

Utländsk bakgrund

MUCF:s rapport ”Fokus 25” visar att det är en större andel bland unga med utländsk bakgrund än med svensk bakgrund som är utanför arbete och studier under lång tid och som har en svagare etablering i arbetslivet. Rapporten visar även att för killar med utländsk bakgrund spelar området de bor i liten roll för hur väl de kan anses vara förankrade på arbetsmarknaden. Detta kan bero på att det finns andra faktorer som påverkar killarnas etableringsmöjligheter oavsett områdestyp, som exempelvis diskriminering. Forskning har exempelvis visat att arbetssökande killar med utländskt klingande namn i högre utsträckning diskrimineras när de söker arbete än tjejer med utländskt klingande namn (MUCF, 2025a).

En av MUCF:s tidigare rapporter, ”Fokus 18”, visar att många unga med utländsk bakgrund upplever att de blir diskriminerade på arbetsmarknaden och att många av dem anser att det är deras eget ansvar att övervinna diskrimineringen. Denna uppfattning tros hänga ihop med en svag tillit till samhället och en stark uppfattning om att individen själv behöver bidra för att bli delaktig i samhället (MUCF, 2018a).

¹⁴ Uppgifter om svensk respektive utländsk bakgrund finns inte tillgängliga i den årliga statistiken om unga som varken arbetar eller studerar.

Utrikes födda

År 2023 var det 12,6 procent av de utrikes födda killarna i åldrarna 16–29 år som varken arbetade eller studerade, jämfört med 6,7 procent bland de inrikes födda (se tabell 1). Störst andel som varken arbetade eller studerade fanns i åldersgruppen 25–29 år, där det var 15,9 procent bland utrikes födda killar som varken arbetade eller studerade år 2023. Samtidigt ser vi också att det var mer än dubbelt så vanligt bland utrikes födda killar mellan 16 och 19 år att varken arbeta eller studera, jämfört med bland inrikes födda killar i samma ålder.

	Killar	Killar
	Inrikes födda	Utrikes födda
16–19 år	2.0	5.5
20–24 år	8.4	12.4
25–29 år	9.1	15.9
16–29 år	6.7	12.6

Tabell 1. Andel killar som varken arbetar eller studerar bland unga i olika åldersgrupper, efter inrikes eller utrikes födda, 2023. Procent.

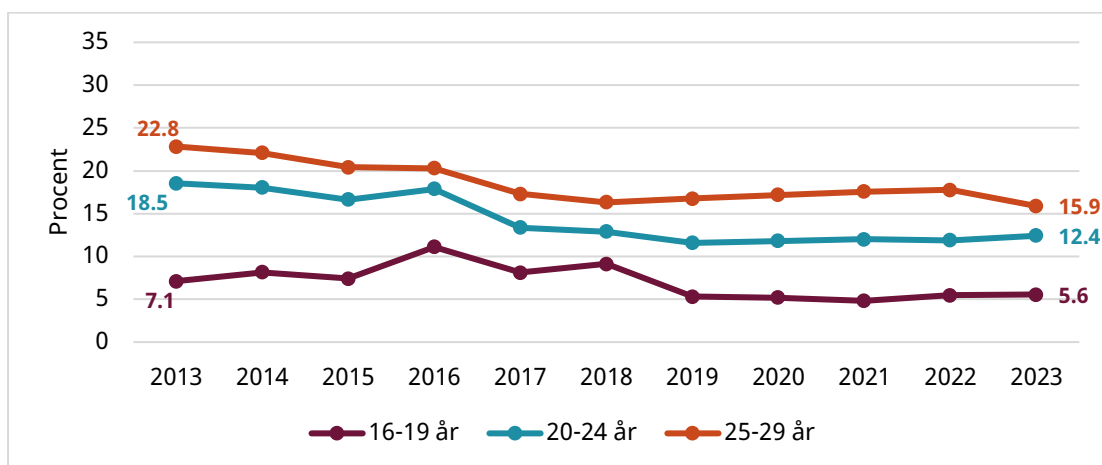
Källa: MUCF/SCB. Statistik över unga som varken arbetar eller studerar, 2023.

Av de utrikes födda killar som varken arbetade eller studerade 16–29 år var det 38,9 procent som år 2023 kom till Sverige när de var 20 år eller äldre. En mindre andel, 10,7 procent, av de utrikes födda killarna utan både arbete och studier, hade kommit till Sverige innan sju års ålder. Detta kan jämföras med andra utrikes födda killar i samma åldersgrupp. Av dem var det 27,3 procent som kommit till Sverige när de var 20 år eller äldre och 14,9 procent som flyttade till Sverige innan de fyllt sju år¹⁵. Bland unga som är födda utomlands spelar det stor roll vid vilken ålder de kom till Sverige. De som var äldre när de kom presterar generellt sämre i skolan, och de är också i lägre utsträckning sysselsatta i vuxen ålder. Sambandet är starkare för killar än för tjejer. Killars löner påverkas också negativt av högre invandringsålder (MUCF, 2021b). Att det är svårare att etablera sig för dem som kommit till Sverige i högre ålder kan bero på att personer som vistats kortare tid i landet har mindre nätverk eller sämre språkkunskaper, men det kan även handla om diskriminering i arbetslivet (IFAU, 2022).

Under perioden 2013 till 2023 minskade andelen killar som varken arbetar eller studerar bland utrikes födda. År 2013 var det 18,4 procent bland de utrikes födda killarna 16–29 år som varken arbetade eller studerade, jämfört med 12,6 procent år 2023. Framför allt har andelen minskat bland utrikes födda killar i åldrarna 20–24 och 25–29 (se figur 5). Andelen bland 16–19-åringar var högre under 2016–2018 vilket sannolikt återspeglar det ökade antalet unga killar som kom till Sverige under flyktingvågen 2015–2016.¹⁶ Från 2019 har andelen varit relativt oförändrad inom samtliga åldersgrupper av utrikes födda killar.

¹⁵ Egna bearbetningar av statistik om unga som varken arbetar eller studerar, 2023.

¹⁶ Observera att killarna inte syns i statistiken förrän de fått uppehållstillstånd och blivit folkbokförda.

Figur 5. Andel bland utrikes födda killar som varken arbetar eller studerar, efter åldersgrupperna 16–19, 20–24 och 25–29 år, 2013–2023. Procent.

Notera att skalan är bruten vid 35 procent.

Källa: MUCF/SCB. Statistik över unga som varken arbetar eller studerar, 2013–2023.

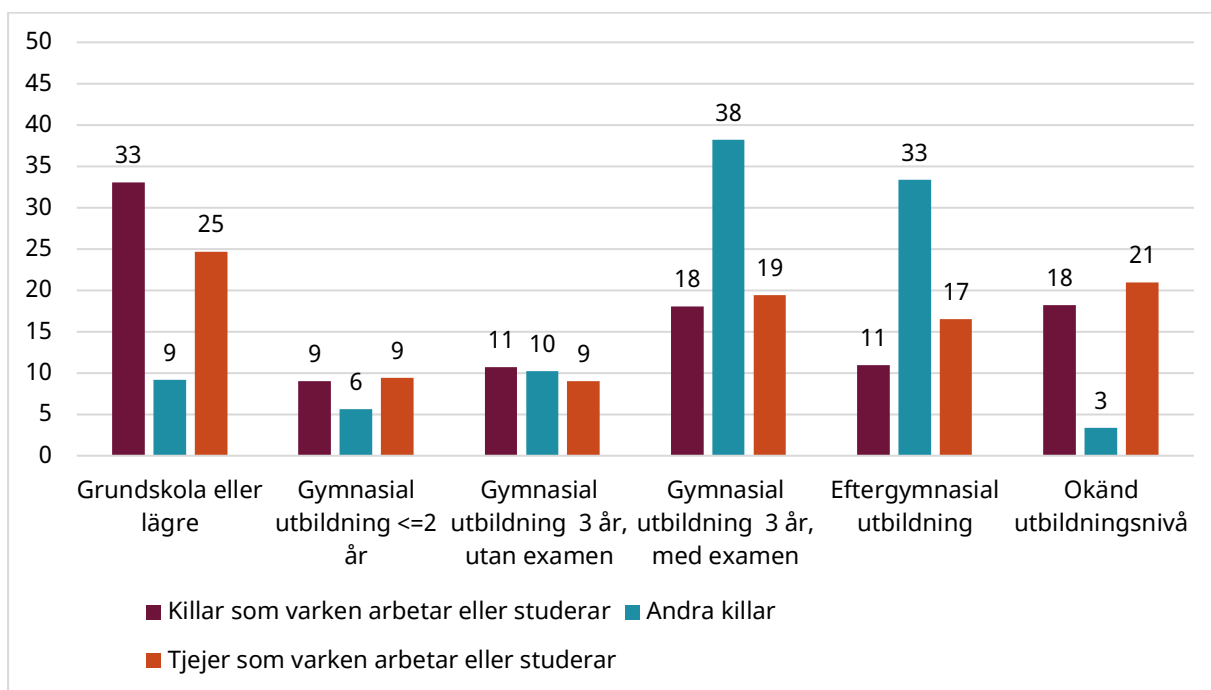
Skola och utbildning

Utbildning är en av de viktigaste förutsättningarna för ungas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och leva ett självständigt liv. För att förebygga att unga hamnar i en situation av att varken arbeta eller studera behövs tidiga insatser i skolan. Det finns många studier kring vikten av att identifiera risker så tidigt som möjligt. En statlig utredning om förbättrat stöd i skolan visar att killar i genomsnitt har lägre kunskapsresultat än tjejer, får lägre betyg och i mindre utsträckning når behörighet till högre studier. Fler killar än tjejer har också beslut om särskilt stöd (SOU 2025:44).

En studie från Mittuniversitetet visar att lärare ofta har lägre förväntningar på killar än på tjejer. Killar beskrivs i högre grad som omotiverade och lata, vilket riskerar att förstärka lärares negativa förväntningar. Detta kan i sin tur påverka killarnas faktiska skolprestationer negativt. Studien framhåller vikten av att bättre anpassa undervisningsmetoder för att möta både killars och tjejers behov (Åhslund & Boström, 2018).

Figur 6 visar utbildningsnivån för killar 20–29 år som varken arbetar eller studerar, jämfört med tjejer i samma situation och andra killar i samma ålder.¹⁷ Killar som varken arbetar eller studerar har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än båda jämförelsegrupperna. En tredjedel av dessa killar har en utbildning som motsvarar grundskola eller lägre, jämfört med en fjärdedel bland tjejer i samma situation och knappt en tiondel bland övriga killar i samma ålder. Bland dem som varken arbetar eller studerar är det fler tjejer än killar som har eftergymnasial utbildning, medan gymnasial utbildning är ungefär lika vanligt. Andelen med okänd utbildningsnivå är generellt hög bland unga som varken arbetar eller studerar. Okänd utbildningsnivå innebär att uppgift saknas hos SCB och kan bestå av allt från personer utan formell utbildning till akademiker med utländska examina.

¹⁷ Åldersgruppen 16–19 år ingår inte i figuren, eftersom de flesta i denna ålder fortfarande går i gymnasiet och därför endast kan ha grundskola som högsta avslutade utbildning.

Figur 6. Högsta avslutade utbildningsnivå för killar som varken arbetar eller studerar 20–29 år jämfört med tjejer i samma situation och med andra killar i samma ålder, 2023. Procent.

Notera att skalan är bruten vid 50 procent.

Utbildningsnivå är klassificerat enligt Svensk Utbildningsnomenklatur (SUN) 2020, scb.se/sun.

Källa: MUCF/SCB. Statistik om unga som varken arbetar eller studerar, 2023. Egen bearbetning.

Unga som inte har slutfört gymnasiestudier löper större risk att hamna i en situation av att varken arbeta eller studera (SCB, 2018). MUCF:s rapport ”Ett långvarigt utanförskap” visar att var tredje person med ofullständig gymnasieutbildning är kvar i en situation av att varken arbeta eller studera under en längre tid, jämfört med var tionde som har en fullständig gymnasieutbildning (MUCF, 2020). Av alla 16–19-åriga killar var det 2,6 procent som var utan arbete eller studier 2023.¹⁸ Det kan tyckas lite, men då de flesta andra i den åldersgruppen befinner sig i gymnasiet kan det öka risken för utanförskap för dessa individer. De unga 16–19 år som inte går i gymnasiet får dock lagstadgat stöd från samhället via kommunernas aktivitetsansvar (KAA).

Idag finns det folkhögskolor som erbjuder allmän kurs som alternativ till gymnasiet redan från 16 års ålder. I dessa fall behöver dock hemkommunen gå in och finansiera deltagandet. Det finns också Studiomotiverande folkhögskolekurs (SMF) som riktar sig till arbetssökande i åldern 16–24 år som saknar fullständiga betyg och som erbjuds på uppdrag av Arbetsförmedlingen (Sveriges folkhögskolor, 2025). Även komvux kan vara ett alternativ till gymnasiet för dem som inte har en fullständig gymnasieutbildning¹⁹.

¹⁸ De ungdomar som gick ut gymnasiet under året (normalt det år de fyller 19 år) räknas som studerande under året.

¹⁹ Detta gäller dock endast för de som är över 20 år, har slutfört en utbildning på nationellt program eller om det finns särskilda skäl.

Funktionsnedsättningar

Tidigare studier pekar på att det finns en betydande andel unga med funktionsnedsättning i målgruppen (MUCF, 2017c; IFAU, 2021). Neuropsykiatriska diagnoser och långvariga fysiska eller kognitiva funktionsnedsättningar är särskilt vanliga. Många av dessa unga med funktionsnedsättning, både tjejer och killar, möter hinder på vägen in i arbetsliv eller utbildning (MUCF, 2017c).

Funktionsnedsättning kan inte mätas direkt i registerdata, men en enkätundersökning från SCB visar att 13 procent av alla killar 16–29 år i Sverige bedöms ha en funktionsnedsättning och att drygt 7 procent av alla killar i denna åldersgrupp bedömer att deras funktionsnedsättning medför nedsatt arbetsförmåga. I samma åldersgrupp är det 92 procent av de killar som har en funktionsnedsättning men inte är i sysselsättning, som har behov av minst en stöd- och anpassningsåtgärd. Detta är en högre andel än för övriga åldersgrupper. Dessa stöd och anpassningar kan exempelvis vara anpassning av arbetstid, arbetstempo, arbetsuppgifter, hjälpmedel, lokaler eller en utsedd stödperson på arbetsplatsen (SCB, 2023). Bland unga som varken arbetar eller studerar 20–25 år uppskattar IFAU att nästan en tredjedel har någon form av funktionsnedsättning.²⁰ Att det är en hög andel är inte förvånande, eftersom de som mottar aktivitetsstöd inte fullt ut har möjlighet att förvärvsarbeta och därmed till stor del återfinns i gruppen som varken arbetar eller studerar (IFAU, 2021).

En rapport som granskar Arbetsförmedlingens arbete med personer med funktionsnedsättning visar att hälften av de arbetssökande i denna målgrupp saknar varaktiga insatser, och endast tre av tio får särskilt stöd inom två år. En av anledningarna beskrivs vara Arbetsförmedlingens övergång till ökad digital självservice, och att många ur målgruppen har för låg arbetsförmåga för att kunna tillgodogöra sig befintliga insatser (Riksrevisionen, 2025).

En anledning till att många med funktionsnedsättning hamnar i en situation av att varken arbeta eller studera kan vara brister i skolan, både vad gäller anpassningar i undervisningen och i den fysiska skolmiljön. En rapport från Skolinspektionen visar att elever med NPF löper större risk för psykisk ohälsa, skolfrånvaro och sämre kunskapsresultat, samtidigt som många skolor brister i undervisningens kvalitet för dessa elever. Eftersom elever lär sig på olika sätt, oavsett funktionsförmåga, behöver undervisningen utformas för att möta så många behov som möjligt (Skolinspektionen, 2023). Övergångar mellan exempelvis grundskola och gymnasiet och från gymnasiet ut i arbetslivet utgör också en hög risk för de med NPF att hamna ”mellan stolarna” då de inte alltid får det stöd de behöver. Samtidigt är stödsystemen inte alltid anpassade efter deras specifika behov, vilket ökar risken för utanförskap (Attention, 2022).

²⁰ IFAU räknar här in funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga registrerat hos Arbetsförmedlingen, mottagande av förtidspension/aktivitetsstöd och/eller mottagande av handikappersättning.

Hbtqi

MUCF har tidigare uppmärksammat unga hbtqi²¹-personers levnadsvillkor i flera rapporter. Det finns ingen statistik om unga hbtqi-personer som varken arbetar eller studerar, men MUCF:s rapport ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag. Unga hbtqi-personers levnadsvillkor” visar bland annat att det är högre arbetslöshet bland unga hbtqi-personer och att de i högre utsträckning än andra unga är sjukskrivna eller har en funktionsnedsättning (MUCF, 2022).

En annan av MUCF:s rapporter, ”Bredda normen. Unga hbtqi-personers röster om att varken arbeta eller studera”, visar att unga hbtqi-personer i större utsträckning än andra unga är utsatta för mobbning och hot och även i högre grad har känt sig osynliggjorda, kränkta och diskriminerade. Platser som skolan och hemmet upplevs också mer som en otrygg plats av unga hbtqi-personer. Dessutom riskerar gruppen i högre utsträckning att utsättas för diskriminering i kontakten med olika samhällsinstanser och på arbetsplatser. Rapporten visar också att unga hbtqi-personer mår sämre än övriga grupper och att psykisk ohälsa påverkar såväl de ungas etableringsmöjligheter på arbetsmarknaden som deras psykiska välmående på arbetsplatsen (MUCF, 2018b).

Kriminalitet och våldsutsatthet

Den nationella samordnaren för arbetet mot utanförskap publicerade den 30 juni 2025 rapporten ”Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap” om det arbete som bedrivs mot utanförskap på kommunal nivå. Utredaren menar att det finns en stor risk för att barn som är födda i Sverige med utländska föräldrar riskerar att ärva utanförskapet om utvecklingen inte tas på allvar.

Om barn som växer upp i utanförskapsområden inte ser någon framtid i majoritetssamhället, så blir kriminella nätverk ett alternativ för att få status, finna gemenskap och få en inkomst. Men även icke demokratiska aktörer kan dra in barn och unga som lever i utsatthet i våldsbejakande extremism.

(SOU 2025:76).

Samma rapport betonar att närvarande vuxna kan bidra till att minska risken för att barn och unga dras in i brottslighet. Samverkan mellan skola, polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård, civilsamhällesorganisationer och näringslivet är också viktigt, inte minst i områden där utanförskapet är stort. Civilsamhällets möjligheter till en meningsfull fritid för unga betonas också. Inte minst idrottsföreningar bedöms som viktiga för att förebygga utanförskap och motverka kriminalitet (Nationell samordnare, 2025).

Under de senaste åren har barn och ungas delaktighet i kriminella nätverk blivit en viktig politisk fråga. År 2024 var antalet lagföringsbeslut²² för unga 15–24 år drygt 33 000 och för unga 25–29 år nästan 15 000. Drygt 80 procent av lagföringsbesluten för båda åldersgrupperna berörde killar (MUCF, 2025c). Enligt en rapport av Brottsförebyggande Rådet (Brå) skiljer sig involveringen i kriminella nätverk från delaktighet i kriminella ungdomsgång. Ungdomsgången består ofta av jämnåriga kompisar som begår

²¹ Hbtqi står för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera personer och personer med intersexvariationer.

²² Antalet anger lagföringsbeslut, inte personer. En individ kan förekomma flera gånger under samma kalenderår. Med lagföringsbeslut avses fällande domslut i tingsrätt, samt lagföringsbeslut som fattas av åklagare.

brott tillsammans, medan de kriminella nätverken är hierarkiskt styrda, beroende av utvecklade kontaktnät och har tillgång till illegala varor som narkotika och vapen. Studien visar också att det framför allt är killar 15–20 år som rekryterar yngre killar till kriminella nätverk (Brå, 2023).

Killar utgör en övervägande majoritet av de som döms för grova brott i Sverige, både bland unga och bland vuxna. År 2020 dömdes 65 personer till sluten ungdomsvård. Av lagföringsbesluten avsåg exempelvis 10 fall mord, 2 fall dråp, 4 fall våldtäkt mot barn, 3 fall grov våldtäkt, 23 fall rån och 6 fall grovt narkotikabrott. De intagna var mellan 15 och 19 år och den genomsnittligt utdömda vårdtiden var 12 månader. Samtliga av de dömda var killar (SOU 2023:44). Regeringen har tidigare gett i uppdrag till Kriminalvården att förbereda för att ersätta sluten ungdomsvård med fängelse för unga 15–17 år. I september 2025 föreslogs att detta även ska gälla unga 13–14 år. Fängelsestraffen ska avtjänas på särskilda ungdomsavdelningar i nuvarande anstalter (Lagrådsremiss, 2025).

Ungdomar i åldern 16–24 år är även den grupp i samhället som är mest utsatt för våld. Killar är i högre utsträckning utsatta för fysiskt våld i offentliga miljöer medan tjejer är mer utsatta för sexuellt våld och våld i nära relationer. Våldsutsatthet i ung ålder är även en stor riskfaktor för att bli utsatt för våld i vuxen ålder (Uppsala universitet, 2025). Brå har observerat en stor ökning av dödligt våld mot killar 15–29 år sedan 2013. År 2021 låg antalet avlidna personer i denna grupp på mycket höga nivåer, både historiskt i Sverige och jämfört med andra länder, med 42 avlidna killar per miljon invånare jämfört med snittet för hela Europa på 28 avlidna killar per miljon invånare i samma ålder. Två av tre fall av det dödliga våldet sker i andra sammanhang än i kriminell miljö (Brå, 2024).

Personer som vill lämna en kriminell livsstil har ofta behov av olika stödinsatser. Samtidigt möter de stora hinder på arbetsmarknaden, eftersom många arbetsgivare är tveksamma till att anställa personer med kriminell bakgrund. Detta gör vägen till arbete svår för dem som frigetts efter att ha avtjänat sitt straff. Arbetsförmedlingen och Kriminalvården har länge samverkat för att underlätta för denna målgrupp, men på senare tid har ett nytt arbetssätt utvecklats där samma arbetsförmedlare följer individen både på anstalt och i frivården. Det nya arbetssättet ska minska glappen i planeringen och göra så att insatser kan sättas in snabbare efter frigivning (Arbetsförmedlingen, 2024).

Psykisk ohälsa

Enligt Folkhälsomyndigheten är psykisk ohälsa ett samlande begrepp som omfattar psykiska besvär och psykiatriska tillstånd, som påverkar en persons psykiska välbefinnande och funktion. Det kan röra sig om allt ifrån mindre allvarliga besvär som oro och nedstämdhet till mer komplexa psykiska sjukdomar som depression eller ångest (Folkhälsomyndigheten, 2021).

En stor del av de killar som befinner sig i en situation utan arbete eller studier lider av psykisk ohälsa. I detta uppdrag (Regeringsbeslut 1:5) står det att hela samhället ska sträva efter att främja psykiskt välbefinnande, förebygga psykisk ohälsa och suicid, och förbättra livsvillkoren för personer som lever med olika psykiatriska tillstånd. Detta deluppdrag bidrar till att främja ett inkluderande och hållbart arbetsliv för psykisk hälsa, bland annat genom att utveckla insatserna till unga killar som varken arbetar eller studerar. MUCF deltar även sedan januari 2025 i den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention, ”Det handlar om livet”.

MUCF:s studie från 2020 visar att unga med psykisk ohälsa som innebär nedsatt arbetsförmåga, är överrepresenterade bland unga som under lång tid befunnit sig i en situation utan arbete eller studier. Studien visar att det är betydligt vanligare för unga med psykisk ohälsa att varken arbeta eller studera under lång tid jämfört med andra. För 16–19-åringar är det ingen större skillnad mellan killar och tjejer med psykisk ohälsa, medan det för 20–24-åringar framför allt är killar med psykisk ohälsa som är långvarigt utan arbete och studier (MUCF, 2020).

Skolan och vården har en viktig uppgift att fånga upp unga med psykisk ohälsa. Specialpedagogiska skolmyndigheten betonar att elevhälsoarbetet på skolor ska involvera all personal i samverkan för att på ett bra sätt kunna arbeta förebyggande och hälsofrämjande och möjliggöra tidiga insatser. Vid behov ska elevhälsan enligt skollagen även samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten (SPSM, 2025).

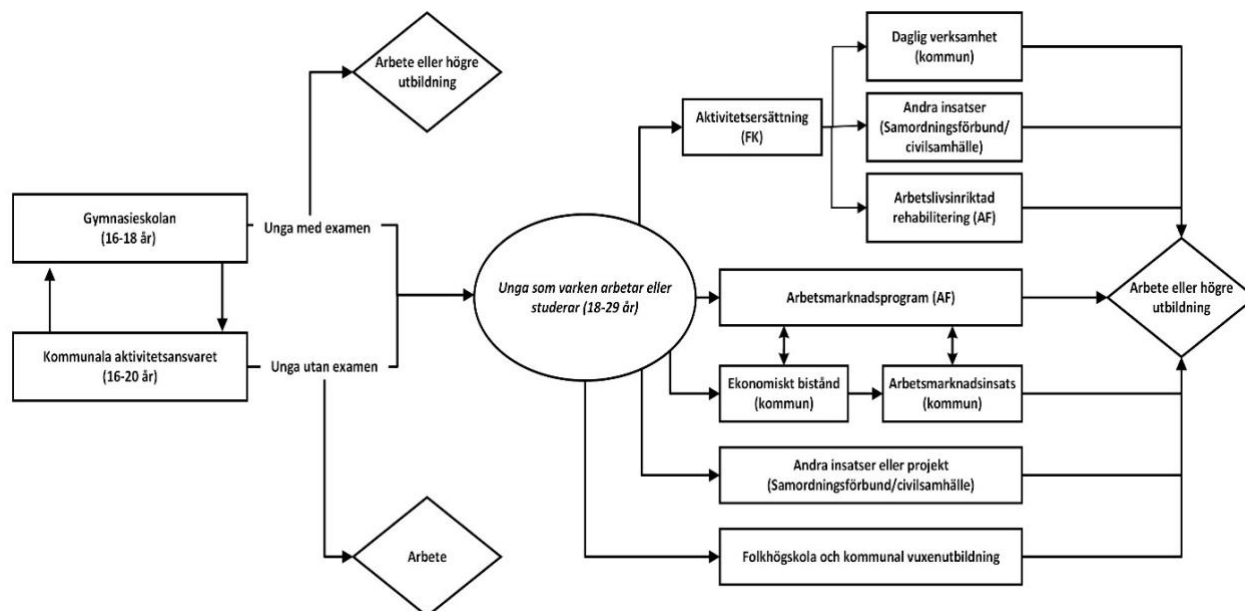
En kartläggning av ungas psykiska ohälsa från 2023 visar bland annat att tre av fyra unga bedömde sitt psykiska välbefinnande som gott. Andelen var högre bland killar (81 procent) än bland tjejer (71 procent). Besvär som ångslan, oro eller ångest och förekomsten av stress och allvarlig psykisk påfrestning var vanligare för tjejer. Samtidigt angav fler tjejer (85 procent) än killar (73 procent) att de har emotionellt stöd, det vill säga någon att anförtro sig åt. Flera killar påtalar att det är ”tabu” att må psykiskt dåligt som kille och beskriver att omgivningen har svårt att bemöta och acceptera dem när de inte mår bra. Detta har gjort att de drar sig undan i stället för att prata med någon, vilket kan leda till ensamhet. Särskilt svårt verkar det vara att prata med jämnåriga killar om sitt mående (Folkhälsomyndigheten & MUCF, 2023).

En annan undersökning från Folkhälsomyndigheten visar att 60 procent av de tillfrågade i åldersgruppen 18–29 år svarar att det skulle kännas svårt att berätta om psykisk ohälsa för någon, och det är fler killar än tjejer som känner så (Folkhälsomyndigheten, 2024). Generellt uttrycker killar psykisk ohälsa på andra sätt än tjejer, underrapporterar psykiska besvär, och är mindre benägna att söka hjälp (Folkhälsomyndigheten & MUCF, 2023). MUCF drar slutsatsen att det inte finns någon anledning att tro att detta skulle skilja sig nämnvärt åt för unga killar som varken arbetar eller studerar.

Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) ansvarar för psykiatrisk vård upp till 17 år och därefter tar vuxenpsykiatri (VUP) över. Denna övergång beskrivs ofta som problematisk. Enligt Socialstyrelsen finns färre vårdplatser inom BUP jämfört med VUP, i förhållande till befolkningsstorlek. Och inom vårdformerna heldygnsvård och tvångsvård ökar antalet inlagda patienter markant vid övergången mellan BUP och VUP för både killar och tjejer. Tvångsvård är ovanligt för killar under 18 år men ökar tydligt därefter, främst vid psykos- och substansbruk. Inom BUP dominerar tjejer i heldygnsvården, medan könsfördelningen är jämnare inom VUP. Det väcker frågan om killars vårdbehov upptäcks i lägre grad inom BUP eller om killarna i högre utsträckning får stöd från andra instanser (Socialstyrelsen, 2025).

Insatser för målgruppen på lokal nivå

Den lokala nivån är den avgörande arena där unga som varken arbetar eller studerar får ta del av stöd och insatser. För en del unga handlar det om stöd från en aktör, men många i gruppen har behov av kontakt med flera aktörer samtidigt (MUCF, 2023). Figur 7 nedan illustrerar hur komplicerat stödsystemet på lokal nivå kan vara för en ung person i utanförskap, som kan behöva uppsöka flera instanser och få hjälp från olika håll beroende på individens behov.

Figur 7. "Det fragmenterade välfärdssystemet". Överblick över det system av multipla aktörer som möter unga i behov av stöd mot sysselsättning.

Källa: Forte (2024).

Tidigare kunskap

Den här delen av rapporten bygger vidare på kunskapsinhämtningen från "Fokus 23", men riktar specifikt in sig på killar i målgruppen. Inom ramen för "Fokus 23" genomfördes en enkätundersökning som visar att det finns skillnader både i hur kommunerna arbetar med unga som varken arbetar eller studerar och i vilket stöd de erbjuder målgruppen. Bland annat uppgav 32 procent av de svarande att de har "en väg in"-verksamhet som riktar sig till unga som varken arbetar eller studerar och 70 procent att de erbjuder stöd och insatser till unga över 20 år. Dock bedriver enbart 22 procent uppsökande arbete mot de över 20 år. 45 procent av kommunerna uppgav att begränsade ekonomiska resurser i stor utsträckning är ett hinder för det arbete de bedriver och 54 procent uppgav att utbudet av utbildning som är anpassad till målgruppen är alltför begränsat (MUCF 2023a).

Resultat av enkäter och intervjuer med Sveriges kommuner

I nedanstående avsnitt redovisas resultatet av de enkäter och intervjuer som genomfördes till denna rapport. Resultatet redovisas sammanslaget, för att ge en så samlad och överskådlig bild av kommunernas synpunkter som möjligt. Avsnittet inleds med en sammanfattning av kommunernas synpunkter. MUCF har inte sett några större skillnader i hur olika kommuntyper eller olika stora kommuner har svarat på frågorna. Citaten som redovisas i avsnittet nedan är hämtade både från enkäterna och intervjuerna och är anonymiserade.

Sammanfattning

- Många kommuner som har besvarat enkäten eller deltagit i intervjuerna framhåller att de inte gör skillnad på kön när det kommer till insatser för unga som varken arbetar eller studerar. I stället fokuserar de på individuella behov och förutsättningar, oavsett kön.
- Flera kommuner lyfter upp skolan som en större utmaning för killar än för tjejer, och att skolsystemet inte alltid passar killar. Det får till följd att tjejer generellt klarar sig bättre genom skolan, i högre utsträckning får fullständiga betyg och därmed ökade möjligheter till etablering.
- Många av kommunerna lyfter fram NPF-diagnoser och psykisk ohälsa som utbredda utmaningar hos killar som varken arbetar eller studerar. Flera kommuner nämner också hur killar generellt beskrivs ha svårare än tjejer att söka hjälp för psykiska besvär.
- En annan skillnad mellan killar och tjejer i målgruppen beskrivs som att killar hellre vill ha ett arbete så snart som möjligt, medan tjejer i högre utsträckning önskar studera.
- Vuxenutbildningen lyfts av flera kommuner som viktig för unga som varken arbetar eller studerar, men att det behövs flexibla lösningar och bättre anpassningar för målgruppen.
- Kriminalitet lyfts upp som ett problem som många kommuner har svårt att hantera på ett tillfredsställande sätt, och som framför allt berör killar. Det är särskilt svårt för unga med kriminell bakgrund att få ett arbete och en ny chans i livet.

Vilka unga arbetar kommunerna med?

Kommunerna möter en heterogen grupp unga som varken arbetar eller studerar. Flera av kommunerna har svarat att de arbetar med alla unga, men det varierar dock vilka ungdomar kommunen främst arbetar med. Många av de unga har en konstaterad eller misstänkt NPF-diagnos och många mår psykiskt dåligt och har lågt självförtroende. En gemensam erfarenhet för många i gruppen är upprepade skolmisslyckanden. Några kommuner arbetar bara med gruppen 16–19 år som omfattas av KAA, medan andra även arbetar med dem över 20 år.

”Vår målgrupp är KAA. Vi har koll upp till 20 år, sen måste vi släppa dom.”

Några kommuner nämner att gruppen med intellektuell funktionsnedsättning ökar. Andra ser kopplingar mellan målgruppen och deras föräldrar – som ofta också har psykosociala utmaningar.

”Social situation hemma spelar stor roll. Ju svagare socialt nät, desto svårare att få tag i dem.”

Hur fångar kommunerna upp killar i målgruppen?

Det ser olika ut hur kommunerna når de killar som behöver stöd och insatser. I vissa fall når de dem genom ett formulär på kommunens webbsida. I andra fall blir de skickade från gymnasieskolan, medan andra kommuner når dem via drop-in-verksamhet eller uppsökande verksamhet. Att delta vid festivaler och liknande är ett annat sätt att nå målgruppen. En del kommuner beskriver hur de genom vissa insatser främst når föräldrar och genom dem, killarna. Flera kommuner beskriver att de vet vilka det rör sig om, men att det svåra är att få dem att vilja ta del av den hjälp som erbjuds. En kommun menar att en del killar blir tacksamma och gärna tar emot stöd, medan de får arbeta länge med andra.

”Den här verksamheten vi har, det är välbesökt. Det har funnits ett antal år. Det har jättebra rykte, många kommer dit, spridit sig från mun till mun. De värsta busarna kommer också. Ibland lyckas ju någon få ett jobb och tar med sig andra kompisar.”

Skolan är en väg att komma i kontakt med de killar som riskerar att lämna skolan. En kommun beskriver att de som är 16–19 år kommer till dem på KAA via folkbokföringen om de kliver av gymnasiet. Då tar de kontakt så snabbt som möjligt, erbjuder möte och upprättar en individuell plan. Helst vill de hinna få till ett möte innan de lämnar gymnasiet. För många kommuner är även försörjningsstöd en av flera ingångar. I andra kommuner kan de unga hänvisas från exempelvis Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, eller olika enheter inom socialtjänstens område. En kommun beskriver att de hela tiden behöver utveckla sina arbetssätt för att nå målgruppen. Några av de killar som beskrivs som bland de svåraste att nå är de som blir försörjda av sina föräldrar och hamnat utanför samhället.

”De som inte nås är de som bor kvar hemma. Föräldrarna försörjer och ställer inte kravet att de ska gå till Arbetsförmedlingen. Den gruppen är absolut svårast – de som inte har några krav på sig och bor kvar hemma.”

Vilka insatser erbjuder kommunerna?

Det är till stor del upp till varje kommun att avgöra hur mycket resurser som ska läggas på målgruppen unga som varken arbetar eller studerar och hur omfattande stödet bör vara. Vissa har dragit in på verksamhet och budget. Att bygga upp en kännedom om det stöd som erbjuds i kommunen tar tid och det nämns av flera att det är viktigt att funktionerna inte försvinner, till exempel när ett projekt avslutas.

”Det är mycket som blivit borttaget. Vi satsar på ungdomsjobb eller sommarjobb, men också tremånadersanställningar för personer som bor i utsatta områden. Inte specifikt för killar, men de kan ta del av dem.”

Exempel på insatser som erbjuds av kommunerna är hjälp att skriva cv, tips om arbete, hjälp att skriva ansökningar, praktikplatser, kurser om livskunskap, promenader eller annan fysisk aktivitet, stödsamtal, stöd med myndighetskontakter, bokning av besök, praktik, sällskap vid vårdbesök eller motiverande insatser mot studier. En kommun beskriver hur de arbetar strategiskt och har satt upp långsiktiga mål inom de områden de har identifierat att det finns behov av att satsa särskilt på: kriminalitet, psykisk ohälsa och samverkan. Att hitta alternativ till det traditionella och tänka nytt beskrivs också gagna målgruppen.

”När det kommer människor till oss så har vi en grundtanke att vi inte ska göra mer av det de misslyckats med förut, vi ska göra något annorlunda.”

Erbjuder kommunerna särskild verksamhet till killarna?

På frågan som ställdes i enkäten om kommunen erbjuder olika stödinsatser riktade till killar respektive tjejer som varken arbetar eller studerar, svarade 77 procent av de svarande kommunerna ja. Däremot är det endast 25 procent av kommunerna som svarar att deras kommun har någon verksamhet eller insats som riktar sig särskilt till killar som varken arbetar eller studerar. För båda dessa frågor finns det utrymme för tolkning, och på kommentarerna framgår det att det inte är helt entydigt hur kommunerna har tolkat frågorna. Många har exempelvis kommenterat att deras verksamhet inte riktar sig uteslutande till killar.

”Vi erbjuder samma stöd oavsett kön.”

Insatserna sker i de allra flesta kommuner utifrån individens situation och motivation. En kommun beskriver att de riktar sin verksamhet till både tjejer och killar, inte specifikt till någotdera könet, men att de däremot gör extremt specifika anpassningar utifrån individuella behov. En annan kommun förklarar det på ett liknande sätt:

”För oss är kön ointressant. Vi jobbar utifrån varje individs behov oavsett kön. Inga tjejgrupper, killgrupper eller så.”

En annan kommun skriver att de möter ungefär lika många unga av båda könen, men att det är fler killar än tjejer inom ekonomiskt bistånd och att det har varit så under en längre tid. Samma kommun har även noterat att killar generellt har fler skolmisslyckanden bakom sig och lägre utbildningsnivå. Flera kommuner menar också att det är vanligare att killarna vill arbeta och tjejerna studera. En av kommunerna berättar att det är fler killar än tjejer som tackar nej till stöd och insatser och att de möter killar som har tappat tron på samhället och sig själva.

”Om de har sökt femtioelva jobb och har sin examen, en vanlig grabb – hur jobbar vi med det? Från att ha varit tillitsfull och nyfiken på arbetsliv till att bli deppig.”

Ett fåtal kommuner beskriver att de har eller har haft verksamhet som riktar sig till vissa grupper av tjejer eller killar.

”Vi hade en killgrupp som träffades en gång i veckan tidigare men på grund av resurser och pengar har vi inte haft möjlighet detta år.”

En kommun beskriver att de arbetar med ett projekt som riktar sig specifikt till tjejer i kriminella miljöer. En annan kommun förklarar att de mest hade killar i insatser tidigare, men att det har jämnat ut sig och att tjejerna har ökat i antal, så att det numera inte är någon större skillnad. Även om det finns några kommuner som beskriver att de har verksamhet som är uppdelad efter kön, verkar det dock sammanfattningsvis vara få av kommunerna som erbjuder särskild verksamhet till killar respektive tjejer.

Behöver killar och tjejer olika stöd?

Flera av kommunerna menar att det finns skillnader i såväl behov som beteende mellan könen, och att stödet behöver anpassas efter dessa skillnader. Exempelvis beskrivs killar generellt som mer ”stökiga”

eller att de ”inte kan sitta still på stolen”. De beskrivs också generellt ha bättre självförtroende än tjejer och högre tilltro till sin egen förmåga, medan tjejer i högre utsträckning beskrivs ha prestationsångest. Att killarna ofta har bättre självförtroende än tjejerna i samma situation betyder dock inte att de har högt självförtroende över lag.

”Killarna vill ut i jobb, praktik direkt, vill hoppa över flera steg, medan tjejerna inte tror sig klara alls. Så killarna kan behöva bromsas lite, tjejerna peppas.”

En del av killarna vill se snabba resultat och blir snabbt otåliga och frustrerade när ett erbjudande om en insats dröjer. Det är dock viktigt att inte ha för bråttom när de väl är inne i någon insats. Många av de unga behöver stöd under lång tid, innan de är redo för till exempel en praktikplats och då kanske med låga trösklar och enbart några få timmar per vecka. En kommun skriver att de kan se brister i olika sammanhang för gruppen killar som varken arbetar eller studerar, men dock inte tillräckligt för att motivera en specifik åtgärd för enbart killar. En annan kommun skriver att det finns ett lika stort behov för tjejer. Ett fåtal kommuner har även svarat att de i nuläget inte har något upparbetat arbete kring enbart killar, men att det finns en önskan om att ha det.

”Jag ser ett större behov av att unga i stort behöver mer stöttning och fler insatser, inte just unga män.”

En kommun skriver att de har kartläggningssamtal med ungdomarna och att de då identifierar vilka behov och utmaningar de har och att de därefter anpassar stödet utifrån detta. Många kommuner påpekar att hela gruppen unga i utanförskap är en prioriterad grupp som de behöver arbeta med och att verksamheten behöver anpassas efter varje person.

”Vi anpassar; en person som varit våldsam kanske inte ska vara i ett kök med vassa knivar... Tänka till, hitta rätt stöd och rätt plats.”

Sammanfattningsvis är det flera kommuner som ser att det finns skillnader i beteende och/eller behov utifrån kön, men trots det verkar det vara få kommuner som anser att killar och tjejer behöver stöd som är uppdelat på kön.

Psykisk ohälsa hos unga som varken arbetar eller studerar

Många i målgruppen mår psykiskt dåligt, både killar och tjejer. Vissa har gett upp och tar sig över huvudet inte ut ur sitt rum. Den typ av handgriplig hjälp kommunerna har identifierat att dessa unga behöver, kan inte alltid tillgodoses. En kommun lyfter att ungdomarna inte har rätt till elevhälsa när de inte går i skolan, och att det gör det svårare att fånga upp dem. En annan kommun berättar att de flesta de möter har varit mobbade i skolan, vilket har bidragit till försämrat mående och självförtroende. Antalet unga som inte klarar grundskola eller gymnasium ökar i många kommuner. En kommun lyfter upp höga krav från omgivningen, och inte minst sociala media, som en orsak till att många mår dåligt.

”Psykisk ohälsa och enorma krav från sociala media och annat verkar vara den stora orsaken. På tok för lite diskussion och dialog i samhället om detta.”

Skillnader i killars och tjejers psykiska ohälsa

Flera kommuner berättar att de ser skillnader i hur psykisk ohälsa yttrar sig mellan könen och vilka konsekvenser detta kan få. Någon tror att det är fler tjejer som har fått diagnoser och blivit utredda. Andra menar att maskulinitetsnormer i samhället påverkar hur killarna håller sitt mående för sig själva och har svårt att söka hjälp. Många kommuner beskriver att killarna oftare har svårt att sätta ord på sitt mående, uttrycka känslor, prata med vuxna och berätta vad de behöver hjälp med.

”Det kan finnas könsskillnader i hur det yttrar sig. Tjejer har lättare till att visa/prata om det. Killar från hårdare miljö, tuffare jargong. Skam. Vågar inte erkänna att de behöver hjälp.”

Att killar har svårare att söka hjälp när de behöver det, riskerar att leda till att tjejer får bättre vård och i högre grad får den hjälp de behöver. En kommun anser att det gör att vården blir mer uppstyrd för tjejer, och att de i högre grad än killar blir sjukskrivna. En annan kommun menar att skillnaden mellan könen vad gäller psykisk ohälsa var ännu tydligare förut. Tidigare hade många tjejer ångest och depression men nu har killarna också samma problematik, även om det inte är lika socialt accepterat för dem att prata om det. Många kommuner satsar särskilt på att skapa trygga relationer med killarna så att de vågar öppna upp sig.

”Relationsskapande fasen gör att killarna också vågar prata med oss.”

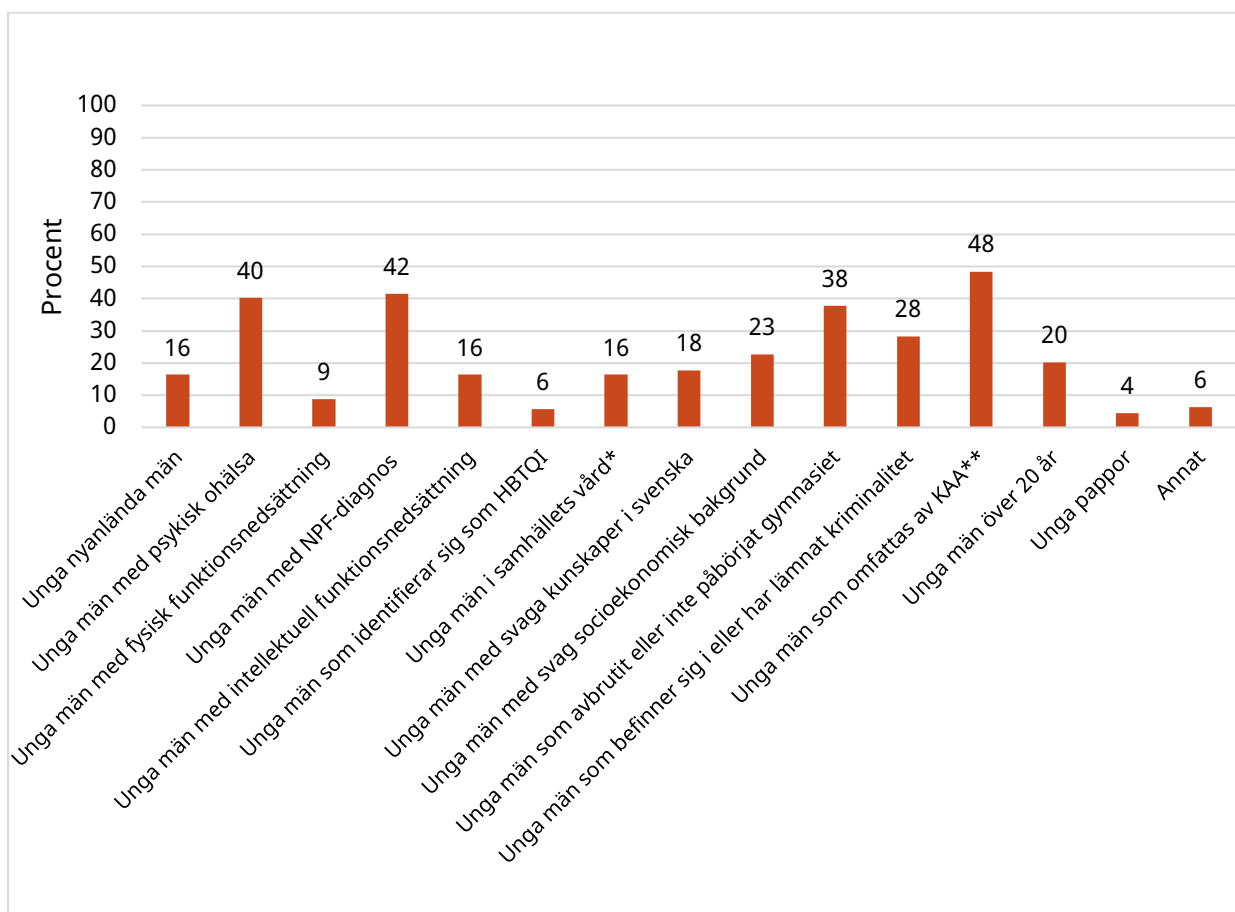
Övergången mellan BUP och vuxenpsykiatri är en utmaning som killar beskrivs hantera sämre än tjejer, med konsekvensen att fler killar står utan stöd. Det blir en lång väg tillbaka för dessa killar att etablera vårdkontakter. En kommun tror också att fler killar tackar nej till andra insatser för att de har en problematik av psykisk ohälsa. Killar med utländsk bakgrund lyfts som en grupp som kan ha ännu större utmaningar med att söka vård för psykisk ohälsa. En kommun menar att det i vissa kulturer inte är socialt accepterat att söka hjälp för psykisk ohälsa som kille. Många av dessa ungdomar beskrivs också som väldigt ensamma och i behov av extra mycket hjälp med att få ett socialt sammanhang och träffa andra.

Särskilda insatser till olika undergrupper av killar

Hur mycket och vilka insatser som en kommun har möjlighet att erbjuda är både en fråga om politisk vilja, kompetens och inte minst resurser. Olika kommuner har därför olika förutsättningar att erbjuda de insatser som de skulle önska.

”Som liten kommun behöver vi titta på minsta gemensamma nämnare för våra insatser. Vi saknar resurser för särskilt riktade insatser.”

I enkäten fick kommunerna ange om de hade identifierat behov av särskilda insatser till några utpekade grupper av killar som varken arbetar eller studerar. Ca 70 procent svarade ja för en eller flera av dessa grupper, men det varierar vilka de identifierade. Killar med psykisk ohälsa, killar med NPF-diagnos och killar 16–19 år som omfattas av KAA är de tre grupper som flest kommuner identifierade (se figur 8).

Figur 8. Har er kommun identifierat behov av att erbjuda särskilda insatser till just män som varken arbetar eller studerar inom någon av dessa grupper?

*Här avses unga som får/har fått vård enligt socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga och är/har varit placerade utanför det egna hemmet ex. i hem för vård eller boende (HVB), familjehem, stödboende eller särskilda ungdomshem.

**Genom kommunernas aktivitetsansvar (KAA) är alla kommuner skyldiga att hålla sig informerade om och erbjuda individuella åtgärder till unga under 20 år som inte studerar i gymnasieskolan/anpassade gymnasieskolan, har en gymnasieexamen eller genomför någon motsvarande utbildning.

Källa: Enkät till alla Sveriges kommuner om unga män som varken arbetar eller studerar, 2025.

En kommun lyfter fram att det är viktigt med riktade insatser till nyanlända, då det ofta finns försvårande hinder som språk- och kulturbarriärer.

”Vissa unga, särskilt nyanlända killar, har svårt att hitta rätt. Det behövs vägledning på fler språk och bättre stöd i myndighetskontakter.”

Ett par andra kommuner pekar särskilt ut bland annat så kallade ”hemmasittare”, samt unga med psykisk ohälsa och unga med kriminell bakgrund som viktiga grupper att arbeta med.

”När det gäller män över 20 har vi identifierat att det är utmanande att erbjuda framgångsrikt stöd till just unga män med psykisk ohälsa. Vi har även flera insatser kopplade till unga med en kriminell bakgrund där merparten av deltagarna är unga män.”

Killar i kriminalitet är särskilt svåra att nå

Unga som befinner sig i kriminalitet beskrivs av ett flertal kommuner som en särskilt svår grupp att nå, framför allt om de inte upplevs motiverade att bryta mönstret för att lämna en kriminell livsstil. En övervägande majoritet av dessa unga är killar. En kommun beskriver hur de ”stökiga” killarna lockas av gäng som står utanför skolan och säger att killarna är bra som de är, och att de får vara med i deras gäng. Det blir då en utmaning att konkurrera med gängen och hinna fånga upp ungdomarna först.

”Av de vi jobbar med är 5 procent av tjejerna dömda till ett brott och 20 procent av killarna. Det är svårare att få arbete när man varit dömd.”

Ett exempel på hur en av kommunerna arbetar med uppsökande verksamhet för denna målgrupp är att de försöker hitta, möta upp och fånga in dem för att undvika att de hamnar i kriminalitet. Ett problem beskrivs dock vara att de är svåra att hitta eftersom de inte finns på arbetsmarknaden och inte söker försörjningsstöd. Ett annat problem tycks vara att dessa killar har lågt förtroende för myndigheter och att insatserna därför behöver börja med att bygga relationer och skapa förtroende. Även när dessa killar är motiverade att ta del av arbetsrelaterade insatser beskrivs det som svårt att hitta en praktikplats till dem.

”De som varit eller är i kriminalitet – svårt. De vill ha hjälp, nu, vi försöker jobba här och nu, men det är många dörrar stängda, svårt komma ut på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen säger ofta nej och kommunala verksamheter tar ogärna emot personer med belastningsregister.”

Det beskrivs också som ett problem att många arbetsgivare inte kan tänka sig att anställa unga med kriminell bakgrund. Flera kommuner menar att dessa personer är stämplade som brottslingar, även efter att de har suttit av sitt straff. De beskrivs ha en ”samhällelig dom” som inte går att tvätta bort, särskilt i mindre kommuner där många känner till varandra. Det kan också vara svårt att motivera unga som har försörjt sig genom exempelvis svartarbete eller annan kriminalitet att lämna en viss ekonomisk standard.

”Kriminalitet, hur möter vi dem? Allt handlar inte om att vara gängkriminell, det kan vara svartjobb eller de kan befinna sig i en kriminell kontext. Det är svårt att motivera dem att jobba gratis på en praktikplats.”

En kommun pekar även på att det är svårt att kunna hjälpa en person snabbt efter att de har avtjänat sitt straff och kommer ut från fängelset. Dessa unga vill ofta ha hjälp med någon form av placering, och risken är då att de återgår i kriminalitet om de inte får hjälp tillräckligt snabbt.

”I de fall unga män hamnar snett och dras in i kriminalitet så finns det för lite stöd som hjälper till att dra tillbaka ungdomen till rätt sida av lagen igen.”

Unga hbtqi-personer och unga med könsdysfori

I enkäterna fick kommunerna frågan om de hade identifierat behov av att erbjuda särskilda insatser till olika undergrupper av killar som varken arbetar eller studerar. Som visas i figur 8 ovan, är det endast 6 procent av kommunerna som då svarat att de har identifierat behov av att erbjuda särskilda insatser för unga hbtqi-personer i målgruppen (att jämföra med 42 procent för exempelvis killar med NPF-diagnos).

En grupp som dock har omnämnts av ett par kommuner i intervjuerna, är unga med könsdysfori.²³ En kommun menar att det har blivit vanligare med könsdysfori, oavsett kön, och att dessa personer ofta har mycket psykisk ohälsa, särskilt under den långa process som en könskorrigering innebär. En annan kommun lyfter också upp unga med könsdysfori som en ökande målgrupp och menar att utredningarna gör att de mår dåligt och inte är redo för att planera studier eller arbetsrelaterade insatser.

Vilka brister i samhällets stöd ser kommunerna?

49 procent av kommunerna som besvarade enkäten angav att de har identifierat brister i samhällets stöd till killar som varken arbetar eller studerar, medan 21 procent har svarat nej och 30 procent har svarat att de inte vet. De som har svarat ja på frågan om brister i samhällets stöd, har även fått beskriva vilka brister de har identifierat. Även de intervjuade kommunerna har fått samma fråga. Här följer några av de identifierade bristerna. Observera att alla dessa gäller för killar, men oftast inte uteslutande.

Långa väntetider i vården och väntan på diagnos

Något som ett flertal kommuner särskilt lyfter fram är brister i vården för personer med psykisk ohälsa. Exempelvis beskrivs brister i psykiatrin och stor tilltro till medicinering inom vården. Andra problem som drabbar målgruppen beskrivs som bristfällig information om stöd och vård och att många blir hemskickade med piller i stället för stöd och samtalshjälp, samt långa väntetider till BUP och vuxenpsykiatrin.

”Långa väntetider till Regionen. Brist på information till unga män om vilka stöd man kan få via kommun och Region.”

En annan brist i vården av unga med psykisk ohälsa beskrivs vara att de unga behöver vänta för länge på diagnos av funktionsnedsättningar. En NPF-diagnos beskrivs av flera kommuner som en dörröppnare, medan det motsatta gäller för de som inte blir utredda. En kommun pekar på att det finns många killar som kommer in i vuxenlivet och som av olika anledningar inte har fått någon diagnos, trots att de borde ha fått det. När killen sedan kommer till de insatser som erbjuds, blir det stopp för att det inte finns några underlag på vilken typ av stöd som behövs. En diagnos kan då ge en fingervisning i hur stödet bör se ut för den enskilde.

”...ej utredda unga personer som hamnar mellan stolarna som bedöms av Arbetsförmedlingen vara sjuka och inte arbetsföra och av sjukvården att vara arbetsföra och ej sjuka.”

Långa handläggningstider för olika stöd även utanför vården beskrivs som ett problem. En kommun menar att momentum lätt tappas om insatser inte kan erbjudas tillräckligt snabbt, vilket kan leda till att ungdomen stannar kvar i en situation av utanförskap. En av kommunerna berättar att de har inrättat en särskild tjänst kopplad till detta: uppsökande verksamhet kring psykisk ohälsa. Den upprättades för att kommunen uppmärksammade att det var en växande målgrupp och för att underlätta övergångar mellan olika vårdformer. Arbetsuppgifterna handlar om att stötta ungdomar i kontakt med vården.

²³ Könsdysfori innebär att könsidentiteten inte stämmer överens med det kön en person registrerades som vid födseln.

Brister i skola och utbildning

Skolans svårigheter att fånga upp och stötta i god tid är en brist som återkommande nämns av flertalet kommuner. Vissa kommuner har ett inarbetat samarbete med skolan för att fånga upp elever med mycket frånvaro, medan andra inte har det. Det kan också tendera att bli extra mycket fokus på de elever som har allra störst frånvaro eller andra utmaningar, medan ännu fler egentligen skulle behöva fångas upp. Många av kommunerna möter därför en målgrupp där elever har haft långvariga problem i skolan, problem som kan ha börjat redan i lågstadiet och som sedan tillåtits växa.

”Den stora bristen är skolan. Skolan idag är så otroligt fyrkantig och passar en så extremt liten del när vi har alla möjligheter i världen att göra skolan individuell.”

En gemensam erfarenhet för målgruppen är upprepade skolmisslyckanden. Ungdomarna har inte hittat sin plats i skolan, vilket ofta har lett till en känsla av att skolan inte är en trygg plats. En kommun menar att det är fler killar som hamnar på individuella program och även fler killar som hoppar av gymnasiet än tidigare. Övergångarna mellan lågstadiet, mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet beskrivs av flera kommuner som problematiska, då det ofta är i ”glappen” många får problem. Flera kommuner menar att om inte övergångarna fungerar riskerar ungdomarna att bli sittande hemma. Detta gäller inte minst för personer med psykisk ohälsa eller NPF.

”Det är något i vårt sätt att utforma skolsystemet som gör att människor med psykisk ohälsa inte klarar sig igenom systemet.”

Flera kommuner menar att det finns brister i hur utbildningssystemet är utformat för personer som behöver ta igen gymnasiestudier i efterhand. De beskriver exempelvis brister i anpassningar av utbildningar som ett problem. En kommun menar att det exempelvis finns få möjligheter för någon som är 17 år och har skrivits ut från gymnasiet, vill studera och är för ung för folkhögskola. En annan kommun pekar på att det finns ett glapp mellan gymnasieskolan och kommunens arbetsmarknadsverksamhet, vilken främst vänder sig till personer som uppstår ekonomiskt bistånd.

”Utbildningsutbudet matchar inte målgruppens behov. Arbetsmarknadsutbildningar är viktigt. Brist på flexibilitet i undervisningsform och brist på resurser och samverkan[...].”

Begränsande åldersgränser och höga trösklar

Åldersgränser i systemen beskrivs som en utmaning. Det gäller i synnerhet för unga som fyllt 20 år, då kommunen inte längre har ansvar för att erbjuda insatser inom KAA. Då en del killar i KAA saknar gymnasiebehörighet menar en kommun att det är tydligt att det behövs mer stödinsatser tidigare i skolan. En kommun konstaterar att insatserna för att stötta dessa unga kommer för sent, när de redan fallit djupt.

”Sen när ungdomarna blir 20 då händer det grejer. Då släpper KAA, då kan inte de jobba med dem längre. Då finns ingen naturlig aktör eller verksamhet som automatiskt kopplar på.”

En kommun menar att de ser ett behov av lågtröskelverksamheter med tydlig struktur, där deltagare kan studera utanför skolans ramar med stöd från exempelvis socialpedagoger och parallellt få vägledning och

stöd från Arbetsmarknadsenheten. Höga trösklar för att få stöd inom socialtjänsten beskrivs också som stora utmaningar för målgruppen.

”För unga med psykisk ohälsa och kriminalitet är trösklarna för stöd inom socialtjänsten ofta för höga och det tar för lång tid när motivationsfönstret är öppet.”

Bristande samverkan och samordning

Samverkan mellan olika instanser ser väldigt olika ut i olika kommuner och varierar också över tid. Exempel på olika samverkansaktörer som kommuner har för att arbeta med unga i utanförskap är polis, vården, myndigheter, arbetsgivare och skolor. Det beskrivs av flera kommuner som svårt att få till välfungerande samverkan, särskilt med myndigheter och med vården. Samverkan mellan olika förvaltningar inom kommunerna fungerar också i varierande grad.

”Att vi inte är samlade olika kompetenser tar väldigt mycket energi från unga män som kanske sitter hemma på sitt pojkrum. Att komma ut till tex Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan tar så mycket energi och kraft från individen att man hellre avstår.”

Flera av de intervjuade menar att myndigheternas sätt att fungera passar dåligt för målgruppen. Ofta är det just i ”glappen” mellan myndigheter som kommunernas insatser befinner sig och arbetar. Arbetsförmedlingen pekas särskilt ut, där bristen på lokal närvaro skapar svårigheter, inte minst för killar med NPF-problematik. Andra exempel på brister hos Arbetsförmedlingen som beskrivs av flera kommuner är avsaknaden av personliga möten och svårigheter med gemensamma möten. Väntetider återkommer också som en identifierad brist.

”En jättebrist är att skriva in sig på Arbetsförmedlingen och gå och vänta. De borde få hjälp från dag 1. Många ser inte nyttan av att vara inskriven.”

Strukturella hinder

Frågan om kommunerna har identifierat några strukturella hinder i relation till killar som varken arbetar eller studerar har endast ställts i intervjuerna. Svaren visar att det är inom ett fåtal områden som de flesta ser strukturella hinder. Nedan redovisas dessa områden närmare.

Arbetsgivare anställer inte personer med behov av anpassningar

Flera kommuner lyfter upp att många arbetsgivare dömer på förhand och är tveksamma till att anställa personer med särskilda behov. Det kan bero på att de inte vågar eller att de inte vet vad det innebär. En kommun menar att det generellt finns bristande kunskap kring dessa frågor hos arbetsgivare, och att de inte är villiga att göra de anpassningar som kan behövas. Vissa arbetsgivare säger därför nej till en sådan kandidat direkt, eftersom det blir för krångligt. Utmaningen för kommunen blir då att ge arbetsgivaren tillräckligt med information så att de förstår att de ges möjlighet att anställa en bra person. Många arbetsgivare saknar också kunskap om NPF och vad det innebär.

”Allt avvikande från normen är ju mer ’besvärligt’.”

En kommun säger att de endast samarbetar med arbetsplatser som kan bemöta målgruppen på ett bra sätt och att de är kräsna med vilka arbetsgivare de har kontakt med. Denna kommun har med hjälp av

samverkan lyckats få fram ett stort antal arbetsplatser där ungdomarna ”inte kan” misslyckas. En annan kommun menar att arbetsgivarnas efterfrågan styr vilka de anställer och att kommunen oftast inte kan matcha den efterfrågan. De menar att arbetsgivarna har för stora krav som dessa ungdomar inte uppfyller, som exempelvis att de ska vara sociala och utåtriktade, vilket är svårt för många i målgruppen.

”Många ungdomar har för stora stödbehov för de krav som arbetslivet ställer.”

En kommun menar att det är tufft för de unga att veta om de ska våga berätta för arbetsgivare att de har en NPF-diagnos eller psykisk ohälsa, då det inte alltid möts med förståelse och sympati, utan tvärtom kan försvåra chanserna till inträde på arbetsmarknaden. Dock uppstår det lätt problem om de inte berättar, då arbetsgivarna förväntar sig mer än de unga kanske klarar av.

”Mår någon väldigt dåligt så kanske man inte kan vara på plats 40 timmar i veckan, eller passa tider, och det är inte heller alla som kan tänka sig.”

En kommun lyfter dock upp att det även finns positiva exempel på arbetsgivare som vill hjälpa till och exempelvis går in och övar sociala sammanhang med personer med social fobi.

Kriminell bakgrund minskar chanserna att få ett arbete

Det beskrivs av flera kommuner som ett strukturellt hinder att personer med kriminell bakgrund inte får chansen att komma in på arbetsmarknaden. Flera kommuner påpekar att många arbetsgivare inte kan tänka sig att anställa en ungdom med ett långt kriminellt cv. Utöver att det finns många fördomar mot kriminalitet, är det också ett problem att arbetsgivare begär utdrag ur brottsregistret även till tjänster där det kanske inte spelar så stor roll. Privata företag antas göra utdrag ut brottsregister oftare än arbetsgivare i offentlig sektor, och de antas göra det av rädsla för att få problem. En kommun menar att ungdomar som suttit i fängelse känner sig dömda på förhand, och känner att de är ”körda” på arbetsmarknaden och saknar en plats i samhället. Även om de har studerat medan de suttit i fängelse, möts de av att ingen vågar satsa på dem. Flera kommuner menar därför att det är viktigt att den kriminella gruppen får en andra chans, och att arbetsgivarna tar ett större ansvar för det.

”Jag tror arbetsgivarna måste bidra, för sin egen kompetensförsörjnings skull. Det måste ske något där.”

Segregation och diskriminering på grund av utländsk bakgrund

Några kommuner beskriver att de har identifierat strukturella hinder utifrån segregation. Det innebär att unga i socioekonomiskt svagare områden har sämre förutsättningar och är i behov av särskilda insatser.

”Det är i de segregerade områdena som otryggheten är som högst och kriminaliteten är som högst. Där har vi också lägst utbildningsnivå, högst arbetslöshet och flest boende som har ekonomiskt bistånd.”

En kommun poängterar att segregation även förekommer i kommuner som själva beskriver sig som socioekonomiskt starka. En annan kommun har uppmärksammat att det finns strukturell rasism i form av fördomar och rädsla som gör det svårare för personer med utländskt klingande namn att få ett arbete. Samma kommun nämner även att det finns en önskan om att de själva skulle ta lite mer ansvar för dessa

personers sysselsättning. En annan kommun anser att rasism förekommer, men att kommunen inte direkt märkt av att de unga som de arbetar med skulle ha drabbats av det.

Vilka insatser skulle målgruppen behöva?

På en fråga i enkäten om kommunerna har identifierat några stödinsatser som skulle vara till särskild nytta för killar som varken arbetar eller studerar är det lika många (42 procent) som har svarat ja som nej. Övriga 16 procent har svarat att de inte vet. Både kommentarerna i enkäten och samma fråga i intervjuerna visar att det finns en hel del exempel på eller idéer för särskilda insatser hos de svarande kommunerna. Observera att de flesta förslag på insatser och åtgärder inte riktar sig uteslutande till killar.

Förebyggande insatser

Att sätta in proaktiva eller förebyggande insatser i ett tidigt skede skulle innebära både positiva effekter för individer och lägre kostnader för samhället. De flesta kommuner nämner skolan som det viktigaste området att arbeta med för att förebygga utanförskap. Kommuner kan genom förebyggande insatser och tidigt stöd i skolan minska skolavhopp och öka andelen som fullföljer sin utbildning. Kommuner kan också genom olika typer av insatser förbättra förutsättningarna för övergångar mellan skola och arbetsliv för unga som är i behov av stöd i denna process.

”Vi har gjort insatser på en skola där vi försökt fånga de unga killar som riskerar eller har en långvarig frånvaro.”

Förebyggande insatser behöver inte handla om skolan, men bör sättas in tillräckligt tidigt för personer som löper ökad risk att hamna i en situation av utanförskap. Ett exempel är en kommun som försöker fånga upp de elever i årskurs nio som skolan vet inte kommer börja på gymnasiet och erbjuder dem feriearbete. Kommunen påbörjar arbetet med dem redan i juni så att de inte ska bli några glapp:

”Vi erbjuder insatser som jobb till unga, där de får komma in i ett sammanhang, får lyckas, och tjäna pengar. Vi är snabba på bollen och väntar inte. KAA fångar upp dem tidigt.”

Något som nämns av flera kommuner och även lyftes upp i rapporten ”Fokus 23” var betydelsen av att elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete för psykisk hälsa behöver förstärkas (MUCF, 2023).

Praktiska vägar till arbete

Det finns många idéer hos kommunerna för vilka ”hands-on”-insatser som kan leda till arbete. De flesta av dessa går ut på att ungdomen snabbt slussas ut i sysselsättning, men med olika former av stöd. Några av dessa förslag är gaming²⁴ som yrkesväg, där ungdomarna kan delta hemifrån och bygga självkänsla och inspiration för att ta sig vidare. Ett annat förslag är yrkesintroduktionsprogram som leder till arbete:

²⁴ Att spela elektroniska spel, oftast på dator eller spelkonsol, och involverar allt från enpersonsspel till onlinespel där man tävlar eller samarbetar med andra.

”Vi har utbildat svetsare och vårdbiträden.”

Särskilt stöd i form av stöttande insatser vid studier och på arbetsplatser nämns också av flera. Bland annat nämns Supported Education²⁵ och Supported Employment²⁶ samt andra coachande insatser. Ytterligare några exempel på praktiska insatser som kan vara till hjälp för målgruppen är jobbsökaraktiviteter, praktik inom näringslivet och hjälp att ta körkort. Andra insatser som beskrivs av en kommun är riktad arbetsplatspraktik och arbetsmarknadsinsatser för killar med normbrytande beteende.

Fler enklare arbeten och mer långsiktighet

Alla kommuner har sina specifika förutsättningar för att stötta och hjälpa unga som varken arbetar eller studerar. En mindre kommun menar att problemet inte bara ligger hos målgruppen och kommunen, utan även i bristen på enklare arbeten. Kommunen menar att det finns ett grundläggande problem för både killar och tjejer som varken arbetar eller studerar: det finns för få arbeten som inte kräver utbildning, och gruppen har vanligtvis problem med utbildning:

”Om vi inte skapar enklare arbeten så kommer problemet kvarstå.”

En annan kommun menar att det krävs ett gemensamt ansvarstagande för att unga i utanförskap ska få rätt förutsättningar och att det är viktigt att tänka långsiktigt. Kommunen menar att alla insatser ständigt behöver utvecklas så att de är ändamålsenliga och inte avslutas när eventuella projektpengar tar slut.

”Det räcker inte med att vi under perioder får mer pengar och då kan leverera om det sedan försvinner när situationen blir bättre. Vi måste tänka långsiktigt när det gäller insatser.”

Stödjande insatser för bättre mående och självförtroende

Det behövs ett holistiskt perspektiv på individen för att lyckas stötta enskilda personer ur målgruppen. Dessa unga bedöms särskilt behöva stöd för lågt självförtroende och för att få hjälp att tro på sina egna möjligheter att nå ut i samhället och arbetslivet. En kommun föreslår att insatser för att bygga tillit och självförtroende exempelvis kan vara att fiska, sköta om djur eller ta en fika med andra i samma situation. En annan kommun föreslår särskilt stöd till unga med NPF, information om radikalisering och möjlighet till dialog och reflektion rörande arbete och framtidstro. Ytterligare en kommun föreslår att det bör erbjudas ”första hjälpen vid psykisk ohälsa” för att förebygga att problemen blir värre.

”Unga män behöver få träffas i grupp med coachande handledare för att prata psykisk ohälsa och hur man hanterar det.”

Trygga relationer, tillit och flexibilitet, samt förståelse för individens unika förutsättningar och behov, beskrivs av flera kommuner som avgörande för att lyckas nå fram till och stötta en ung person vidare i livet. Till exempel kan det vara avgörande att kommunen kan fungera som en länk mellan olika

²⁵ Supported Education (SEd) är en metod som ger stöd till utbildning för personer med funktionsnedsättning, psykisk ohälsa eller andra hinder. Metoden tillhandahåller ett individualiserat, praktiskt stöd.

²⁶ Supported Employment (SE) är en metod för att arbeta med särskilda behov så att de kan få/ återgå till, och behålla en anställning. På svenska översätter man ibland SE till Individuellt stöd i arbete.

myndigheter. En kommun skriver att det behöver finnas inkluderande aktiviteter och stöd för att killar inom målgruppen ska känna att de tillhör ett sammanhang. Många i målgruppen som mår dåligt har isolerat sig själva och behöver hjälp för att bryta isoleringen.

Utbildning som passar målgruppens behov

Utbildning efter gymnasiet som passar individens behov beskrivs av flera kommuner som viktigt att satsa på för denna målgrupp. En kommun har uppmärksammat att killar är överrepresenterade i KAA-statistiken i deras kommun och att fler killar än tjejer går ut grundskolan med ofullständiga betyg. Samma kommun har också tittat särskilt på övergången från gymnasiet till vidare studier eller arbetsliv och upptäckt att många ungdomar går under radarn för KAA. Ett par andra kommuner nämner vuxenutbildningen som viktig att satsa på för denna målgrupp, så att den anpassas efter individernas behov.

”Sammanhållen utbildning via Vuxenutbildningen där kurator och specialpedagog finns påkopplad. Studierna bör ske i klassrum, i sammanhållande grupp med individuell planering.”

Flera kommuner pekar också på vikten av ett nära samarbete med gymnasieskolan, för att säkerställa att ungdomar inte faller mellan stolarna utan fångas upp i tid. En kommun anser att unga från 16 år vid behov ska kunna erbjudas skolpeng för att gå på folkhögskola i stället för gymnasiet. Detta för att miljön i folkhögskolor anses passa bättre för dem som har särskilda behov, vilket möjliggör att individen är motiverad att stanna kvar i skolsystemet. En annan kommun går ännu längre och menar att dessa unga skulle behöva en helt annan läroplan, ett annat skolsystem och fungerande åtgärdsplaner.

Stöd till killar med kriminell bakgrund

Många kommuner nämner stöd till unga med kriminell bakgrund som viktigt men svårt att arbeta med. En kommun skriver att de har flera insatser kopplade till dessa unga, där merparten av deltagarna är killar. En annan kommun understryker att mycket av problematiken kring denna grupp grundar sig i skolan och att det är där som resurser behöver sättas in även utifrån ett brottsförebyggande perspektiv. Ytterligare en kommun föreslår studiemotiverande insatser kopplade till unga med kriminell bakgrund.

”Både insatser som är studiemotiverande och insatser kopplat till en kriminell bakgrund. För den senare gruppen har vi haft särskilt riktade lärarinsatser och samverkan med vuxenutbildningen för att öka motivationen att återuppta studier.”

En kommun menar att unga med kriminell bakgrund är en målgrupp där kommunen skulle behöva bättre samverkan för att bryta utanförskap och långvarig tid i kriminalitet. Samma kommun ser också att det finns ett ökat behov av samverkan mellan kommunens arbetsmarknadsenhet, Socialtjänst och Arbetsförmedling för att skapa en väg ut ur kriminaliteten.

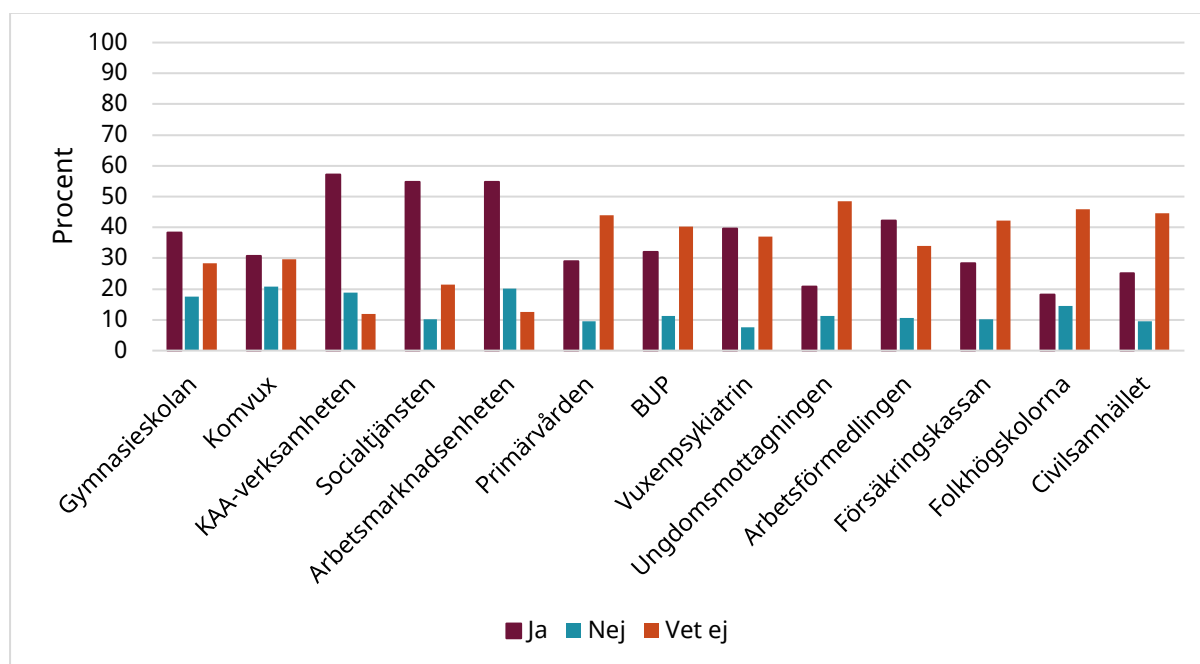
Hur kan förutsättningarna för kommuner att arbeta med målgruppen förbättras?

Hittills har vi kunnat konstatera att kommunerna har identifierat både brister i samhällets stöd till killar som varken arbetar eller studerar och stödinsatser som gruppen skulle vara behjälpt av. Många bra

insatser för målgruppen görs redan idag på lokal nivå, men mycket kan också bli bättre. Nedan följer förslag på hur kommunernas förutsättningar kan förbättras för att arbeta med målgruppen.

Utveckla stödet hos olika samhällsaktörer

96 procent av kommunerna som har besvarat enkäten ser ett behov av att utveckla stödet till killar som varken arbetar eller studerar i sin kommun. De har identifierat behovet hos minst en av de samhällsaktörer som ingick i svarsalternativen. Bland de 4 procent som valt att inte svara på frågan har flera bland annat kommenterat att de inte vet tillräckligt mycket för att kunna svara eller att de inte har identifierat några behov uppdelade på kön. Figur 9 visar hur de kommuner som har valt att kryssa i minst ett alternativ har svarat. Diagrammet visar att de tre verksamheter som flest kommuner har identifierat är KAA-verksamheten, Socialtjänsten och Arbetsmarknadsenheten.

Figur 9. Har er kommun identifierat behov av utveckling av stödet till unga män som varken arbetar eller studerar i er kommun bland följande samhällsaktörer?

Källa: Enkät till alla Sveriges kommuner om unga män som varken arbetar eller studerar, 2025.

På frågan om ytterligare aktörer bör läggas till har Näringslivenheter, Frivården, Kriminalvården, Föräldrastöd och Anpassad gymnasieskola angetts. Utöver detta nämns ungdomsmottagningen som en viktig aktör som behöver utvecklas för att ännu bättre anpassa stödet till målgruppen.

”Ungdomsmottagningen satsar medvetet på att nå fler unga män genom att rikta sig till yrkesgymnasier, föreningar, fritidsgårdar mm.”

Utveckla samverkan

För att förbättra förutsättningarna för kommuner att arbeta med särskilda stödåtgärder för denna grupp föreslås exempelvis tvärprofessionella team, med samverkan mellan olika delar inom socialtjänsten men också inom utbildning och elevhälsa. En annan kommun kommenterar att framför allt samarbetet mellan

KAA, Arbetsförmedlingen, Socialtjänsten, Arbetsmarknadsenheten och Primärvården behöver utvecklas. Ytterligare en kommun beskriver att de med en förälders tillåtelse kan släppa på sekretessen i samverkansforum, vilket ger en bättre helhetsbild kring ungdomen.

”Man behöver samordna insatserna, man behöver mer resurser, jobba mer operativt. Nu är det för många handlingsplaner utan handling.”

En kommun menar att samverkan och förebyggande arbete är viktigt för att bättre förstå målgruppen och i det arbetet beskrivs den nya socialtjänstlagen som ett steg i rätt riktning. Samma kommun menar att de måste börja med att titta på sig själva, exempelvis när det gäller unga i integrationsarbetet. Kommunen menar att det idag är för mycket fokus på att dessa unga ska förändras för att assimileras, medan det i stället är kommunen som borde förändras för att integrera målgruppen.

”Sluta prata och börja agera. Samordna sig bättre. Se över konsekvenserna om en stor del unga inte kommer in i arbete pga. alla hinder. Det blir stora samhällskonsekvenser. Allvarlig utveckling. Arbetet blir svårare ju senare man agerar. Mer resurser och personal behövs för att jobba med dessa unga.”

Utveckla dialogen med civilsamhället

Civilsamhället är en viktig aktör i arbetet med att förebygga utanförskap bland unga. MUCF har i tidigare rapporter visat att fritiden är en betydelsefull del av ungas liv som har potential att balansera upplevda svårigheter i skola eller arbetsliv. Civilsamhällesaktörer har ofta möjlighet att nå grupper av unga som offentliga aktörer har svårt att nå. I ”Fokus 23” gjordes bedömningen att civilsamhället bör ges en större roll i arbetet för att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar (MUCF, 2023). Flera av kommunerna betonar vikten av att mer strukturerat kroka arm med civilsamhället och inte minst med folkhögskolor. Ungar som riskerar att stå utan eller står utan arbete och studier kan exempelvis finnas i idrottsföreningar och andra föreningar. Det är viktigt att satsa på en meningsfull fritid för dessa personer.

”Fritidsaktiviteter är viktigt för barn och unga, att hålla i det. Vi har kultur- och fritids guider som kartlagt och berättat på skolor vad de kan erbjuda för aktiviteter för barn och unga.”

En kommun beskriver att de anordnade nattfotboll på fredagskvällar och att det då var många killar som deltog. Aktiviteten startades efter att många av de unga ”hängde” i idrottshallen utan att de borde vara där. Fotbollsaktivitet fångar bara upp vissa, men kommunen beskriver samarbetet med idrottsföreningar som ett sätt att både arbeta förebyggande och fånga upp personer i utanförskap.

”Grabbar som tidigare spelat lagsport – när de började bli så pass stora och inte var tillräckligt bra för att satsa, då slutade de spela och föll ur. Från att ha varit i en lagsituation till att plötsligt inte ha det längre gjorde att de blev väldigt ensamma.”

Möte med SKR:s KAA-nätverk

MUCF deltog i september 2025 i ett digitalt möte med SKR:s KAA-nätverk²⁷ för att inhämta ytterligare synpunkter från kommuner. Det som lyftes under mötet överensstämmer i stort med de synpunkter som uttrycktes i enkäterna och intervjuerna. Exempelvis pratade de om att det behövs mer förebyggande insatser i skolan som arbete med normer, värderingar och ”livskunskap”. De nämnde även att det behövs mer resurser i skolan och bättre utbildning om NPF inom lärarutbildningen. En annan synpunkt var att skolan behöver bli mer flexibel och erbjuda särskilt stöd till dem som varken passar in på den vanliga gymnasieutbildningen eller i anpassad gymnasieklass. De menade också att det behövs fler praktiska stödinsatser som exempelvis lärlingsplatser. Nedan följer några ytterligare synpunkter som lyftes fram.

- Det saknas tillräcklig sysselsättning för unga som blir placerade på HVB-hem.²⁸ Bättre samverkan måste därför till mellan kommuner, HVB-hem, skolor och arbetsgivare för att minska risken för att de unga återgår till en destruktiv livsstil.
- Samarbetet mellan KAA, frivård och kriminalvård behöver förbättras för unga med kriminell bakgrund. De som kommer ut efter att ha suttit av sitt straff saknar ofta kunskap om hur de kommunicerar digitalt med myndigheter. Många har även svårt att skaffa BankID om banken misstänker att det kan finnas kopplingar till brottslig verksamhet.
- Fler behöver agera i mellanrummen mellan myndigheter, för bättre överlämning och ökad samverkan. Kommunerna behöver också bli snabbare och mer flexibla för att inte tappa de unga.

²⁷ Nätverket drivs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och består av representanter för 27 kommuner som arbetar med Kommunernas aktivitetsansvar (KAA).

²⁸ HVB-hem, hem för vård eller boende, inrättas för att ge personer behandling, omvårdnad, stöd eller fostran.

Ungas röster – intervjuer med fem killar som varken arbetar eller studerar

MUCF har låtit intervjuva fem killar 18–24 år från olika kommuner, som är eller nyligen har varit i en situation av att varken arbeta eller studera. Resultatet av dessa intervjuer bör betraktas som ögonblicksbilder och exempel, och inte som representativa för hela målgruppen. Avsnittet inleds med en sammanfattning av de fem intervjuerna. Alla citat i detta avsnitt är anonymiserade.

Sammanfattning

- Det finns en önskan hos de intervjuade att förändra sin situation, och framför allt en önskan om att arbeta.
- Flera av de intervjuade beskriver att de hade dåliga erfarenheter av kommun- eller myndighetskontakter innan de fick stöd från kommunen.
- De intervjuade understryker vikten av att bli lyssnad på, att få hjälp på egna villkor och att kommunen inte ”ger upp”.
- Individuellt stöd verkar fungera bra för de intervjuade.
- Individuella relationer med en eller ett par nyckelpersoner inom kommunens verksamheter är av stor betydelse för den unge.
- Flera av de intervjuade uppmärksammar bristen på mottagarkapacitet hos arbetsgivare, exempelvis på grund av funktionsnedsättning. Ökad kunskap kring detta efterfrågas.
- Betydelsen av ett bemötande på den unges villkor är något som lyfts fram, och särskilt viktigt är detta för unga med NPF.

Hur hamnade de i en situation utan arbete och studier?

I likhet med alla unga som befinner sig i en situation av att varken arbeta eller studera, har de intervjuade killarna olika bakgrund, erfarenheter och orsaker till att de har hamnat i denna situation. Flera av de intervjuade har haft det svårt hemma och/eller i skolan. En person berättar att det varit stökigt hela livet.

”Min bakgrund är kaos! Med familjehem, HVB-hem och så.”

Flera av de intervjuade beskriver att de har olika funktionsnedsättningar som både försvårat för dem i skolan och i övriga livet. De vanligaste funktionsnedsättningarna bland de intervjuade är NPF-diagnoser som adhd eller autism.

”Skolan var tuff, jag blev mobbad väldigt mycket. De satte mig på en utredning och jag fick diagnosen add och depression. Skolan var inte det lättaste. Gick inte ut med betyg i nian.”

Flera av de intervjuade beskriver att deras NPF-diagnos gör det svårare att få ett arbete. En av dem beskriver att arbetsgivare inte förstår hans problematik när han är på arbetsintervjuer. Även om kommunen hjälper honom att hitta arbete behöver arbetsgivarna vara medvetna om hans problematik, vilket de ofta inte är. De flesta av de intervjuade killarna är trötta på att studera och vill arbeta i stället.

En av de intervjuade berättar att han bestämde sig för att sluta skolan innan han fyllde 18, för att försöka arbeta i stället. En annan berättar att han är arbetslös sedan han gick ut skolan, men att han nu fått en praktikplats av kommunen.

”Jag har ett sug att börja arbeta, mycket för ekonomins skull. När man går på ekonomiskt bistånd, får man minsta möjliga. Att få bättre ekonomi är en motivation för att börja jobba.”

Alla de fem intervjuade killarna säger att de vill arbeta, men några stänger inte dörren för att studera så småningom. En säger att han inte är redo för ”pluggvärlden” än, men utesluter det inte för framtiden. En annan lämnar också dörren till studier på glänt:

”Ifall jag inte hittar ett jobb ska jag studera på folkhögskola, det är mammas idé.”

Har de fått den hjälp de behöver från samhället?

Av de fem killar som har intervjuats har samtliga fått något stöd från kommunen, men det varierar hur lång tid det tog innan de verkligen fick hjälp. En av de intervjuade menar att det var svårt att komma i kontakt med kommunen, och att få stödet.

”Från kommunen – nu när jag kommit in i programmet så känner jag att det blivit väldigt positivt ändå. Men innan jag var där kändes det många gånger väldigt krångligt och hopplöst.”

Flera av de intervjuade beskriver frustrationen över att behöva slussas runt mellan olika instanser, men att de till slut har fått den hjälp de behövde av ett projekt eller någon instans på kommunen som kunnat hjälpa dem med kontakter till andra instanser.

”En av mina svårigheter är att hålla koll på olika grejer, och då behöver man ha koll på Arbetsförmedlingen och sen Socialtjänsten med ekonomi, få stöd och sen samtidigt försöka bolla med psykiatrin. Så det har varit en otrolig utmaning med splittringen vart man ska ta vägen.”

Samtliga av de intervjuade beskriver att de har fått hjälp av kommunen att komma vidare i livet på ett eller annat sätt och flera är nöjda. En av killarna säger att KAA hjälpte honom att prata med Arbetsförmedlingen och lärde honom hur han skulle ansöka. Han menar att KAA var där för honom och visade att de brydde sig om honom. De brukade ringa och fråga hur det gick, vilket betydde mycket för honom.

”Just från kommunens sida så har det var otroligt bra! De har kunnat ge mig det som jag behöver ändå. Tillräckligt för att kunna lyfta upp till att få ett bra arbetsliv.”

Behövs det särskilt stöd för just killar?

I linje med hur kommunerna till stor del svarade i enkäterna och intervjuerna, anser flera av de intervjuade killarna att stöd ska anpassas efter individuella behov och inte efter kön.

”Det beror på person till person menar jag. Alla personer är olika och vissa har haft mer svårigheter än andra. Beroende på vilken person det är så kanske de behöver mer stöd.”

En annan av de intervjuade problematiserar detta och menar att det är mer komplicerat än att bara anpassa behov efter kön, men att det ändå kan finnas olikheter i vilket stöd killar kan behöva för att exempelvis våga öppna upp sig och prata om känslor.

”Det finns så olika killar och män, man ska kanske inte ha samma stöd, det gäller tjejer/kvinnor också. Det är lite mer komplicerat. I mina ögon är det komplicerat att prata om känslor och grejer [...].”

Vilket annat stöd hade de önskat?

De flesta av de intervjuade killarna uttrycker att de i stort sett är nöjda med den hjälp och det stöd de har fått från kommunen, men de har ändå förslag på förbättringar. Ett par av de intervjuade nämner svårigheter med att få rätt stöd som är anpassat till deras funktionsnedsättning, och vikten av fysiska möten.

”Jag tycker att det på något sätt bör framkomma lite tydligare vad för stöd och hjälp där finns, så man kan undvika djungeln av information. Särskilt när det kommer till de med funktionsnedsättningar.”

En av de intervjuade skriver att han är arbetslös på grund av sin funktionsnedsättning och att det har varit svårt att få ett bra bemötande och stöd. Han beskriver att det fungerar olika bra i olika kommuner. När han sökte ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten i en kommun så berättade han om sina funktionsnedsättningar. Handläggaren erbjöd då direkt ett fysiskt möte.

”...Det var väldigt skönt att man fick den fysiska kontakten och tydligheten – detta är vad som kommer göras, detta är vad som kommer sen och vad du specifikt behöver göra.”

Samma kille fick dock ett helt annat bemötande när han sökte hjälp i en annan kommun. Han beskriver det som en ”psykologisk barriär” mellan socialtjänst och sig själv, då han inte fick träffa sin handläggare fysiskt över huvud taget. En annan av de intervjuade föreslår att det borde bli lättare att göra praktik under gymnasiet, för att få mer erfarenhet och lättare att få ett arbete efteråt.

”Kanske om man kan fixa praktik för att få erfarenhet, det hade varit jättebra och viktigt. I gymnasiet kan man jobba vissa dagar och andra dagar studera.”

"Jag ska börja arbetsträna när jag fått igång mitt liv igen."

De som har intervjuats till denna rapport har som sagt fått stöd från kommunen. Det är viktigt att ha i åtanke att det finns en mycket stor del av målgruppen som inte har fått det stöd de skulle behöva från samhället. Att fråga de fem intervjuade killarna vad de vill göra nu i livet är inte representativt för målgruppen, men det ger ändå en bild av att just dessa personer, trots allt de har gått igenom, verkar se ljus på framtiden. En av dem berättar att han har haft en praktikplats i snart ett år och att det går bra och att han trivs. En annan ser fram emot att snart påbörja en praktikplats. Alla de intervjuade har inte riktigt kommit dit än, men alla har fått någon typ av stöd som hjälper dem vidare.

"Jag hoppade av gymnasiet och började jobba, sen blev jag sjukskriven. Sen fick jag inte fortsätta studera på grund av ekonomiskt bistånd. Jag ska börja arbetsträna när jag fått igång mitt liv igen."

Nationella aktörers perspektiv

Enligt Regeringsbeslut 1:5 ska MUCF ha en nära dialog med och inhämta kunskap och erfarenheter från ett antal utpekade myndigheter och andra aktörer. MUCF valde att inom uppdraget samla så många av dessa aktörer som möjligt till ett dialogmöte den 5 september 2025, där deltagarna fick diskutera frågor som rörde uppdraget. Många av deltagarna var överens om att samhällets stöd generellt brister när det gäller målgruppen och att det finns mycket som behöver förändras. Deltagarna hade även tankar kring vad målgruppen skulle behöva mer av eller vad som skulle kunna göras annorlunda för att bättre anpassa till målgruppens behov.

Nedan följer ett sammandrag av de åsikter och synpunkter som uttrycktes under dessa diskussioner. Sammandraget presenteras tematiskt och i punktform. Notera att de flesta förslag på brister, behov eller åtgärder gäller både killar och tjejer, trots att diskussionerna var inriktade på killar.

Skillnader i behov mellan killar och tjejer

De nationella aktörerna ansåg i likhet med kommunerna att det finns få verksamheter som behöver vara könsuppdelade och att killar och tjejer bör ha tillgång till samma insatser. I stället framhöll de vikten av individanpassade insatser. Däremot uppmärksammade deltagarna flera generella skillnader mellan killar och tjejer som varken arbetar eller studerar. Nedan följer några synpunkter kring detta.

- Det är vanligare bland killar än bland tjejer att ha en NPF-diagnos, hoppa av gymnasieskolan eller ha en historia av kriminalitet.
- Skolan beskrivs som mer lämpad för tjejer än för killar. Killar kan behöva mer stöd för att hitta motivation och det finns ett större behov av social träning bland killar. Killar som har varit utan arbete eller studier länge kan därför ha svårare att anpassa sig till skolans värld än tjejer.
- Unga väljer ofta könsstereotypa utbildningar där det finns fler lågtröskelarbeten inom de traditionellt manliga än inom de traditionellt kvinnliga branscherna.
- Det är ofta lättare att hitta aktiviteter för unga killar (exempelvis fotboll) medan det kan vara svårare att hitta sammanhang för tjejerna.
- En generell uppfattning var att killar ofta inte vill erkänna att de har problem, inte är lika bra som tjejer på att söka hjälp, samt att killar är sämre på att uttrycka sina behov när de deltar i en insats.
- Både killar och tjejer begränsas av normer om kön. Dessa påverkar både de ungas egna beteende och vilka insatser flickor och pojkar, kvinnor och män får från samhället. Ett jämställdhetsperspektiv behövs i alla verksamheter som möter unga i behov av stöd.

Skola och utbildning

I likhet med kommunerna var deltagarna samstämmiga i uppfattningen att arbetet med unga som varken arbetar eller studerar börjar med förebyggande arbete i skolan. Att börja arbetet när ungdomarna redan är 16 år är för sent. Ett antal brister i skolan som förebyggande institution och ett antal möjligheter för skolan att hantera gruppen unga som varken arbetar eller studerar identifierades.

- Grundskolans läroplan och betygssystem skapar risk för tidig utslagning. Exempelvis nämndes det att en elev kan bli underkänd i en obligatorisk skolform, vilket riskerar att leda till att eleven inte blir behörig till gymnasieskolan och därmed riskerar att hamna i utanförskap.

- Det behövs utökade resurser till kuratorer, specialpedagoger och elevhälsan.
- Skolan behöver erbjuda mer bildning, inte bara utbildning. Exempelvis kan skolan bättre hjälpa till att träna elever i sociala situationer som konflikthantering och att knyta kontakter. Det skulle särskilt gynna killar som tillbringar stora delar av sin tid på internet.
- Det behövs en nationell databas som samlar alla betyg. Som det ser ut idag kan det ta en hel arbetsdag att få koll på en elevs betyg. Särskilt om en skola lägger ned sin verksamhet riskerar betygen att försvinna med den.
- Gymnasieskolan är svårtillgänglig för unga som har haft uppehåll i sina studier. Läsåret skulle därför behöva bli mer flexibelt och tillåta elever att börja mitt i terminen, särskilt för dem som haft uppehåll från skolan, exempelvis på grund av tvångsvård eller psykisk ohälsa. För lång väntetid för att återgå till gymnasiet riskerar att få eleverna att tappa motivationen eller bli sårbara för återfall i missbruk, kriminalitet eller ohälsa.
- Både yrkes- och vuxenutbildningen behöver bli bättre på att ta reda på vad olika branscher och näringslivet efterfrågar, för att förhindra att unga väljer utbildningsinsatser som inte leder vidare.
- Folkhögskolan är ofta ett bra alternativ för målgruppen och bör kunna erbjudas även i yngre ålder när skolan inte fungerar. Unga som uppbär aktivitetsersättning riskerar dock att förlora denna om de börjar på folkhögskola. Därför behöver folkhögskolan kunna fungera som en övergång från inaktivitet till aktivitet utan att ungdomen förlorar sin försörjning.
- Studieförbund skulle med hjälp av ökade resurser för uppsökande verksamhet kunna bidra till att nå personer som inte har kontakt med kommunen eller Arbetsförmedlingen. Genom att utgå från killarnas fritidsintressen är det möjligt att nå dem som kommunen har svårt att få kontakt med. Studiecirklar kan också vara ett sätt att öka språkkunskaper och nätverk för utrikes födda.

Arbetsmarknad

Flera deltagare lyfte olika brister och möjligheter inom arbetsmarknaden som påverkar etableringen av unga.

- Lönebidrag behövs för att det offentliga och civilsamhället ska kunna utgöra stöd på arbetsplatser. Hur lönebidraget fungerar behöver ses över så att det blir lättare för företagen att anställa individer med funktionsnedsättning.
- Arbetsförmedlingens digitala system och distansmöten är bra för vissa men svårt för en del unga som varken arbetar eller studerar, som ofta behöver fysiska möten. Det lyftes även som ett problem att det finns för svaga incitament för de unga att skriva in sig på Arbetsförmedlingen.
- Systemet behöver bli bättre på att möjliggöra för näringslivet att ta mer ansvar. Exempelvis bör det privata näringslivet kunna användas mer för feriearbete.
- Det behövs fler insatser för att ge unga extrajobb under skoltiden, så att de kan kombinera studier och inkomst. Det ska då helst vara arbete med riktig lön som även kan bidra med referenser.
- Det privata näringslivet och civilsamhället behöver i högre utsträckning erbjuda praktik och arbete för att ge de unga erfarenheter att sätta på sitt CV. Alla har inte egna kontakter och nätverk och det behövs insatser som kompenserar för det.
- Supported Employment och liknande insatser kan användas mer. Offentlig sektor behöver också bli bättre på att väga in behovet av kompetensförsörjning och erbjuda praktikplatser inom till exempel skolmatsalar, vaktmästeri och lokalvård.

Samordning och samverkan

En ung person som saknar både arbete och studier kommer i kontakt med många olika instanser och det saknas ofta en tydlig samordning mellan dessa. Här är några synpunkter kring detta från deltagarna.

- Sekretesslagstiftningen behöver ses över. Samordningen mellan olika former av dokumentation är en utmaning och det är inte alltid tydligt vem som dokumenterar vad. Sekretesshinder riskerar då att leda till att kunskapen kring en individ blir ofullständig och fragmenterad.
- Samverkan kring frivården är en utmaning och frivårdsinsatserna behöver förberedas bättre.
- Det saknas en mer systematisk samverkan mellan skola och civilsamhället inom fritidsområdet. Samordningen inom vården behöver bli bättre så att olika insatser kan ske parallellt. Ofta riskerar de samverkansprojekt, som finns för att underlätta detta, att upphöra när finansieringen tar slut.
- Utredningar inom socialtjänst och psykiatri behöver samordnas bättre.
- Tillbaka till ”en väg in”-tanken eller så kallade Navigatorscentrum där alla aktörer är samlade för att underlätta för ungdomen.
- Långsiktig finansiering för uppsökande verksamhet behövs då den statliga finansieringen av statsbidrag är för kortsiktig.
- Inför ”lotsar” som kan stötta individer och bidra till att stärka deras självbild och motivation.
- Nya socialtjänstlagen har stor potential. Aktivitetskravet innebär att arbetsmarknadsfrågorna i kommunen kommer att få ännu större utrymme.

Undergrupper med särskilda behov av stöd

De undergrupper som identifierades ha särskilda behov var i stort sett desamma som de som identifierades av kommunerna – unga med psykisk ohälsa och/eller funktionsnedsättning, unga med utländsk bakgrund och unga i kriminalitet.

- Unga med psykisk ohälsa får inte alltid den hjälp de behöver om de saknar diagnos eller dokumenterad funktionsnedsättning.
- För unga med funktionsnedsättning tillgodoses inte behoven tillräckligt väl varken i skolan eller på arbetsmarknaden. Unga personer med NPF-problematik skulle exempelvis vara behjälpta av att ha en samordnare eller coach som kan hjälpa dem att samla kontakter och instanser.
- Satsa särskilt på att så tidigt som möjligt fånga upp och stötta personer med autism som kan ha svårt att läsa mellan raderna och lätt blir lurade in i kriminalitet.
- Många unga personer i målgruppen har en dålig relation till myndigheter och auktoriteter. En deltagare beskrev exempelvis att det finns en problematik kring relationen till polisväsendet. Tidigare dåliga erfarenheter kan göra det svårt att bygga relationer, något som går åt båda hållen.
- För unga med kriminell bakgrund som varit omhändertagna inom kriminalvården är övergången till skola eller arbete viktigt, men stödet planeras inte alltid i tillräcklig utsträckning. Om väntan blir för lång ökar risken för återfall till kriminalitet.

”Tiden går fort för unga – de kan komma och säga: nu har jag lagt av (då har det gått en vecka) – sätt det i ett perspektiv då de måste vänta på en insats som tar 6 månader.”

Vård och stöd vid psykisk ohälsa

- Under tiden en ung person som varken arbetar eller studerar väntar på att psykisk ohälsa ska utredas, måste andra typer av insatser kunna göras parallellt för att underlätta etablering.
- Tillgången till vård från psykiatrin behöver förbättras för målgruppen.
- Föräldrar, syskon eller andra närstående behöver involveras i de ungas insatser. Hela familjer kan behöva stöttas, särskilt i familjer där föräldrarna har problem med psykisk ohälsa eller annat som kan påverka. Vuxenblivande riskerar att hindras när föräldrarna mår dåligt.

”Insatser får inte bara bli mysiga och fina. Det ska ju leda till någonting också.”

Avslutande diskussion

Uppdraget från regeringen var att genomföra en särskild analys avseende pojkar och unga män som varken arbetar eller studerar, för att identifiera vilka särskilda brister som finns i samhällets stöd till denna grupp, och vilka särskilda stödinsatser som gruppen skulle vara behjälpt av (Regeringsbeslut 1:5). Syftet med denna rapport var därför att ta reda på hur olika aktörer ser på i) de behov som finns hos killar som varken arbetar eller studerar, ii) de eventuella brister som finns för att möta dessa behov och iii) vilka insatser målgruppen skulle behöva.

Den inledande delen av rapporten visar att det år 2023 var en något högre andel av killar än av tjejer mellan 16 och 29 år som varken arbetade eller studerade. Överrepresentationen av killar var liten, men den har ökat succesivt de senaste åren. Om denna utveckling fortsätter skulle det kunna leda till en mer betydande överrepresentation av killar i målgruppen. Av de killar som varken arbetade eller studerade år 2023 var det drygt en av fyra som var arbetslös och fick någon form av statligt arbetsmarknadsstöd, drygt en av fem som var sjukskriven eller funktionsnedsatt och drygt en av tio som fick försörjningsstöd. Den största gruppen, 44,8 procent, var i okänd aktivitet, vilket innebär att dessa killar inte var inskrivna någonstans eller fick något ekonomiskt stöd av samhället.

I resultatdelen har MUCF inhämtat synpunkter från tre olika perspektiv: kommuner, killar i målgruppen och relevanta nationella aktörer. Alla inblandade aktörer har genom intervjuer, enkäter eller diskussioner fått tycka till kring vilka brister i samhällets stöd till målgruppen de har kunnat identifiera, och vilka särskilda stödinsatser som målgruppen skulle vara behjälpt av. Resultaten pekar på att det finns brister i det nuvarande stödet samt på stödinsatser som målgruppen skulle vara behjälpt av.

Få aktörer som MUCF har varit i kontakt med för denna rapport menar att insatser ska delas upp efter kön. Snarare har många gett uttryck för att det är viktigt att utgå ifrån individens behov och att killar och tjejer som varken arbetar eller studerar bör få ta del av samma insatser. Vissa skillnader i behov mellan killar och tjejer har dock identifierats, som att killar ofta snabbt vill ut i arbete eller praktik medan tjejerna ofta hellre vill studera. Killar beskrivs också påverkas av maskulinitetsnormer i samhället och ha svårare än tjejer att prata om sitt mående.

I rapporten ”Fokus 23” gjorde MUCF ett antal bedömningar kring behov hos unga som varken arbetar eller studerar. Dessa bedömningar gällde för både killar och tjejer. Utifrån arbetet med den här rapporten ser MUCF att flertalet av de bedömningar som då lades fram fortfarande är aktuella. I arbetet med denna rapport har MUCF uppmärksammat att följande bedömningar från ”Fokus 23” även återspeglas i de svar från enkäter, intervjuer och dialogmötet som har inhämtats.

- Det behövs en översyn av ansvaret att arbeta med unga över 20 år som varken arbetar eller studerar.
- ”En väg in”-verksamheter svarar bra mot behoven hos många unga som varken arbetar eller studerar men det finns ett behov av att se över och utveckla nya former för sådan verksamhet.
- CIVILSAMHÄLLET bör bjudas in för att ta en större roll i samverkan kring unga som varken arbetar eller studerar på lokal nivå.
- Utbildning vid folkhögskola eller komvux fyller en viktig roll för möjligheten att fullfölja gymnasiestudier för vissa grupper av unga som varken arbetar eller studerar och det är viktigt att Arbetsförmedlingen fortsätter anvisa deltagare till studiemotiverande folkhögskolekurs.

- Elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete för psykisk hälsa bör förstärkas och det bör införas krav på personaltillgång inom denna.

I kommande avsnitt görs först en reflektion kring några generella observationer som har gjorts utifrån rapportens resultat kring vad killar som varken arbetar eller studerar behöver för stöd och vad kommunerna behöver göra för att killarna ska få detta stöd.²⁹ Därefter följer MUCF:s bedömningar uppdelade på tematiska områden.

Vilka behov av stöd har killar i målgruppen och vad kan kommunerna göra?

Liksom de flesta unga behöver unga killar som varken arbetar eller studerar trygga relationer och vuxna som lyssnar. Förtroende tar tid att bygga, men är avgörande för att killarna ska stanna kvar i en insats. Väntetiden för att få påbörja en insats bör därför vara kort, men insatsen i sig behöver få ta tid så att utveckling hinner ske. Eftersom killar i målgruppen ofta är osäkra på vad de vill göra, behöver de få prova sig fram och känna att det är okej att misslyckas. Tydlighet kring planering, förväntningar och krav är också viktigt för målgruppen.

Kommuner som arbetar med unga killar som varken arbetar eller studerar behöver möta dem där de är. Eftersom de killar som mest behöver stöd sällan söker upp det själva, krävs ofta uppsökande arbete och närvaro i deras miljöer. Därför behövs synliga verksamheter med välkomnande, tillgängliga lokaler som är lätta att ta sig till. Insatserna bör också utgå ifrån ett helhetstänk kring varje individ, vilket innebär att stöd för mående, hälsa och sociala behov behöver ske parallellt med andra insatser. För att lyckas med det krävs samverkan mellan olika verksamheter, som socialtjänst, skola och elevhälsa, samt mellan kommuner, myndigheter och andra. Exempelvis kan en-väg-in-lösningar vara ett sätt att effektivisera samverkan.

Bedömningar

I det här avsnittet sammanfattar MUCF de viktigaste resultaten från rapporten och diskuterar de bedömningar myndigheten har gjort inom varje tematiskt område.

Utbildning

Skolan har ett ansvar för att förebygga utanförskap. Trots detta halkar många killar efter och klarar inte skolan. Det är därför viktigt att säkerställa att unga killar får tidigt stöd i skolan och att sådant stöd inte förloras vid övergångar mellan skolor och skolformer. Skolan uppges av flera aktörer vara bättre anpassad till tjejer, vilket innebär att killar kan behöva extra stöd även om de inte alltid vågar fråga efter det. Den statliga utredningen om förbättrat stöd i skolan menar att skolor i dag inte lyckas ge alla elever det stöd de behöver och föreslår därför tydligare ansvar och åtgärder som säkerställer att rätt stöd sätts in i rätt tid. Sådana åtgärder bedöms gynna fler killar än tjejer, genom att undervisningen bättre anpassas så att alla elever kan följa den, och att enskilda elever som behöver det får rätt till stödundervisning (SOU 2025:44).

²⁹ Observera att de flesta av dessa behov hos målgruppen och förslag på vad kommunerna kan göra även är applicerbara på tjejer.

Utbildning som passar killar med särskilda behov på grund av funktionsnedsättning bör också prioriteras. Ökad tillgänglighet i skolan är särskilt viktig för elever med NPF, men gynnar ofta även andra elever, eftersom anpassningar som underlättar för killar med NPF-problematik ofta är till nytta för alla. I oktober 2025 tillsattes en ny utredning för att föreslå åtgärder för att elever och barn som är i behov av stöd i undervisningen ska kunna få det av lärare med relevant specialpedagogisk kompetens. Syftet med det är att fler elever ska nå utbildningens mål (Kommittédirektiv, 2025:93).

Killar som varken arbetar eller studerar har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än både andra killar och än tjejer i samma situation. Killar uppges också vilja komma ut i arbete hellre än att studera. Det är därför viktigt att trösklarna tillbaka till studier är låga. Gymnasieskolan behöver i den mån det är möjligt också underlätta för dem som av olika anledningar kommer tillbaka efter ett långt uppehåll och inte mår bra av att vänta till nästa terminsstart. Enligt gymnasieförordningen kan detta idag möjliggöras i mån av plats (SFS 2010:2039).

Det behöver bli tydligare vilka alternativ som finns för killar som av en eller annan anledning inte fungerar i gymnasiet eller har lämnat skolan utan avslutad gymnasieutbildning. De killar som är motiverade att studera kan exempelvis behöva tillgång till en specialpedagog för att kunna komma tillbaka till studier under trygga former. Kommunernas aktivitetsansvar (KAA) kan här vara ett stöd och erbjuda insatser för de som behöver. Folkhögskola eller komvux är viktiga alternativ i detta sammanhang, men idag kan dessa dock inte användas i tillräckligt stor utsträckning i stället för gymnasiet, utan blir oftast en möjlighet först efter att gymnasiet inte längre är aktuellt. Den allmänna åldersgränsen för folkhögskola (18 år) och komvux (20 år)³⁰ bör ses över då den riskerar att bli ett hinder för vissa.

Myndigheten bedömer

- att undervisningen i skolan behöver anpassas bättre så att alla barn och elever kan följa den, såväl elever med som utan NPF-diagnos. Stödåtgärder som säkerställer att rätt stöd sätts in i rätt tid bör särskilt gynna killar, eftersom killar ofta inte vågar fråga efter stöd.
- att gymnasieskolan i större utsträckning bör använda de möjligheter till återantagning som finns för att inte riskera att tappa dem som kommer tillbaka under pågående termin efter ett långt uppehåll.
- att killar som av en eller annan anledning inte har en fullständig gymnasieutbildning behöver fler utbildningsinsatser som passar deras behov och fler alternativa studievägar.
- att åldersgränsen för folkhögskola och komvux bör ses över för att möjliggöra att det kan användas av fler som behöver ett alternativ till gymnasiet.

Arbetsmarknad

Flera kommuner menar att många killar hellre skulle vilja arbeta än studera. Insatser som syftar till kortare väg till arbetsmarknaden förväntas därför gynna unga killar som varken arbetar eller studerar. Detta kan exempelvis vara att skolan möjliggör för gymnasieelever med problematisk skolfrånvaro att arbeta extra under skoltid. En sådan insats riskerar dock att leda till att skolfrånvaron förvärras, och bör därför ske under kontrollerade former.

³⁰ Yngre sökande är behöriga om de har slutfört en utbildning på nationellt program eller om det finns särskilda skäl.

Det finns strukturella hinder på arbetsmarknaden som försvårar etableringen av killar som varken arbetar eller studerar. Dessa hinder kan exempelvis bero på arbetsgivares ovilja att anställa personer med behov av anpassningar eller som har kriminell bakgrund. Det får till följd att dessa personer har sämre chanser att få arbete och det behövs därför insatser riktade mot arbetsgivare för att de ska få en bättre förståelse för unga med särskilda behov eller kriminell bakgrund för att ge dem en chans. En rapport från Arbetsförmedlingen menar att ett möjligt alternativ för att få fler med kriminell bakgrund i arbete skulle kunna vara att införa stödformer liknande SIUS, där en särskild stödperson ger stöd innan och under anställning. Ett annat förslag är att utveckla särskilda subventionerade anställningar riktade till personer med kriminell bakgrund. Nuvarande stöd, som nystartsjobb, når sällan denna grupp, eftersom steget ofta upplevs som för stort av arbetsgivare (Arbetsförmedlingen 2024). Segregation och diskriminering på grund av utländsk bakgrund är andra strukturella hinder som kan försvåra ungas etablering på arbetsmarknaden och som bör tas på allvar.

Kunskapen om NPF-problematik hos unga killar och en förståelse för hur det kan påverka individerna behöver bli bättre i samhället generellt, men särskilt i skolan och hos arbetsgivare. Bristen på lokal närvaro för Arbetsförmedlingen och tyngdpunkten på digitala snarare än personliga möten skapar höga trösklar för målgruppen killar som varken arbetar eller studerar. Detta gäller inte minst för unga med NPF eller psykisk ohälsa. Arbetsförmedlingen konstaterar i en granskningsrapport att funktionsnedsättningar ofta är svårare att upptäcka i digitala möten, vilket är en växande utmaning i takt med att denna typ av möten har ökat hos myndigheten (Riksrevisionen, 2025).

Det finns åldersgränser som försvårar för vissa unga som varken arbetar eller studerar. De personer i målgruppen som får insatser från KAA riskerar att falla mellan stolarna när de fyller 20 år och skrivs ut. Det finns därför ett behov av att se över olika möjligheter för att ge en eller flera aktörer ett utökat ansvar för dem som skrivs ut från KAA när de fyller 20 år.

Myndigheten bedömer

- att det behövs fler insatser riktade till arbetsgivare, för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för unga med särskilda behov eller kriminell bakgrund.
- att myndigheter som Arbetsförmedlingen behöver erbjuda personliga möten för dem som har svårt att ta del av digitala möten.
- att det finns ett behov av att se över olika möjligheter för att ge en eller flera aktörer ett utökat ansvar för dem som skrivs ut från KAA när de fyller 20 år.

Maskulinitetsnormer

Maskulinitetsnormer i samhället påverkar killar som varken arbetar eller studerar, vilket är viktigt att vara medveten om för att bättre förstå målgruppen. Exempelvis beskriver flera aktörer att killar med psykisk ohälsa inte vågar söka hjälp i lika hög utsträckning som tjejer. Medvetenheten om hur maskulinitetsnormer påverkar vilka insatser som erbjuds till killar respektive tjejer behöver öka för att kunna erbjuda rätt insatser. Det är även viktigt att arbeta med att medvetandegöra och försöka förändra machokulturen i många delar av samhället, inte minst i skolan. Killar bör uppmuntras att våga prata om känslor och fråga efter hjälp och de behöver känna att det är okej att prata om svårigheter. MUCF:s pågående kunskapssammanställning om pojkars och ungas jämställdhetsutmaningar kommer ytterligare belysa hur maskulinitetsnormer och föreställningar om kön påverkar killars levnadsvillkor (Regeringsbeslut 11:2).

Myndigheten bedömer

- att medvetenheten kring maskulinitetsnormer behöver öka hos personer som möter killar som varken arbetar eller studerar.
- att skolan behöver arbeta med insatser för att skapa lägre trösklar för killar att prata om psykisk ohälsa och våga söka stöd.

Psykisk ohälsa och vården

Vissa undergrupper av killar pekas ut som särskilt viktiga att arbeta med för att undvika att de hamnar i utanförskap. Dessa är bland annat de med psykisk ohälsa. Väntetiderna inom psykiatri och väntan på diagnos behöver kortas för att inte riskera att personer i målgruppen tappar motivationen och fastnar i utanförskap. Det behövs även enklare vägar in till hälso- och sjukvården för unga med psykisk ohälsa. Insatser för att säkerställa att dessa unga får vård bör vara fortsatt prioriterade.

Den statliga utredningen ”Börja med barnen!” från 2021 visar att ungas möjligheter att få hjälp av elevhälsan ser olika ut beroende på hur länge de går i skolan. Inom elevhälsan ska insatserna tillhandahållas så länge eleven är i skolan. Barn och unga som av olika anledningar inte är i skolan eller som avslutar skolan i förtid, får därför inte tillgång till de hälsofrämjande och förebyggande insatserna som ges i skolan (SOU 2021:34). För att även de som lämnat skolan i förtid ska få tillgång till elevhälsan eller motsvarande insatser borde tillgången i högre utsträckning än idag styras av den unges ålder, och inte utifrån om personen är i utbildning eller inte.³¹ Det bör även finnas tillräcklig personaltillgång inom elevhälsan. Även inom komvux kan det vara ett problem att det inte finns något krav på att kommunerna erbjuder något som motsvarar elevhälsan.³² På komvux går ofta elever som redan har skolmisslyckanden bakom sig och därmed är i större behov av stöd.

Ovanstående utredning lyfter också att unga riskerar att hamna ”mellan stolarna” i övergångar mellan BUP och vuxenpsykiatri. De samverkansproblem som pekas ut i övergången mellan hälso- och sjukvård för barn och unga respektive vuxna handlar till stor del om oklarheter kring vilken verksamhet som har huvudansvar för den unge (SOU 2021:34). Detta är också en bild som lyfts av flera av de aktörer som MUCF har varit i kontakt med för denna rapport.

Myndigheten bedömer

- att väntetiderna inom psykiatri och på eventuell diagnos behöver kortas och att det blir lättare att få kontakt med hälso- och sjukvården för unga med psykisk ohälsa.
- att elevhälsan eller motsvarande även bör innefatta de unga som har lämnat gymnasiet samt att motsvarande möjligheter till vård borde tillhandahållas för de som studerar på komvux.
- att det behöver bli tydligare vilken verksamhet som har huvudansvar för de unga så att övergångarna från BUP till vuxenpsykiatri kan fungera bättre.

³¹ Detta regleras i 2 kap. 25 § skollagen.

³² En huvudman för komvux får dock tillhandahålla elevhälsa enligt 2 kap. 26 § skollagen.

Kriminalitet

Killar med kriminell bakgrund kan behöva extra stöd för att kunna etablera sig. Mer långsiktighet krävs för att arbeta med denna grupp. Samverkan mellan aktörer som Statens institutionsstyrelse, Kriminalvården, polisen och socialtjänsten behöver bli bättre, och sekretesslagstiftningen behöver ses över. Enligt ett förslag från regeringen bör sekretess mellan alla myndigheter rivas för att stoppa kriminalitet. Förslaget innebär att samtliga myndigheter, kommuner och regioner, utan hinder av sekretess, får dela information om enskilda för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda brott, felaktiga utbetalningar, fusk och regelöverträdelse. Förslaget har godkänts av riksdagen och beräknas träda i kraft den 1 december 2025 (Justitiedepartementet, 2025).

På senare tid har det föreslagits att fängelse ska användas som frihetsberövande påföljd även för barn och unga. Om straffen som döms ut blir längre är det ännu viktigare att den intagne får stöd när den har avtjänat sitt straff. Annars är risken för återfall i brott hög (SOU 2024:30). Det är särskilt viktigt att killar som är dömda för brott får en meningsfull sysselsättning medan de är frihetsberövade och att de får hjälp att utan onödigt dröjsmål ta del av insatser när de släpps på fri fot. Det är även viktigt att de killar som går i gymnasiet och har varit frihetsberövade, omhändertagna eller av annan anledning haft ett längre uppehåll, får hjälp att komma tillbaka till skolan, eller i de fall de behövs, till en ny skola för att kunna börja om.

Myndigheten bedömer

- att samverkan mellan myndigheter som arbetar med killar i kriminalitet behöver förbättras.
- att den nuvarande sekretesslagstiftningen har utgjort ett hinder i övergångar mellan instanser och insatser och att det är positivt att en översyn pågår.
- att de som är dömda för brott bör få en meningsfull sysselsättning under tiden de är frihetsberövade och att de får hjälp och stöd i samband med frigivning.

Vad finns det för risker med att inte stötta killarna i målgruppen?

Många av aktörerna som tillfrågats inför denna rapport anser att det finns allvarliga risker med att inte arbeta aktivt med att fånga upp killar som varken arbetar eller studerar. Dessa risker kan få konsekvenser på både kort och lång sikt. Risker för individen kan exempelvis handla om ökad psykisk ohälsa, dåligt mående, ensamhet, isolering, långvarigt bidragsberoende, missbruk, ökat användande av våld eller en ökad känsla av utanförskap gentemot resten av samhället. Det finns också en risk för att killarna saknar ett socialt sammanhang, vilket kan leda till ökat samhällsförakt och fler ”incels”³³. Det finns också en ökad risk för att de rekryteras in i kriminalitet och ser brottslighet som ett alternativ. Killar med NPF som inte får rätt stöd löper också en hög risk för att fastna hemma och gå under radarn för myndigheter.

Många av ovanstående risker drabbar såväl individen som samhället. Exempelvis kan kriminalitet innebära lidande både för samhället och de drabbade. Andra risker på samhällsnivå kan exempelvis vara höga

³³ En subkultur av mestadels heterosexuella män som ser sig själva som oförmögna att hitta en romantisk eller sexuell partner trots att de önskar en. De skyller ofta på, objektifierar och nedsätter kvinnor och flickor som ett resultat.

kostnader, både i form av minskade skatteintäkter, ökat bidragsberoende och kostnader för vård. Det finns också en risk att det blir svårare att lösa kompetensförsörjningen om samhället inte tar tillvara på dessa killars kompetenser.

Sammanfattningsvis behöver samhället erbjuda mer samordnade och tillgängliga insatser, tidiga stödåtgärder och ett inkluderande utbildnings- och arbetsliv som tar hänsyn till förutsättningarna för unga som varken arbetar eller studerar, och inte minst killarna. Utöver de resurser som går till ekonomiskt bistånd och vården för psykisk ohälsa, bör mer medel gå till förebyggande insatser.

Referenser

Arbetsförmedlingen (2024). ”Verksamhet för att bidra till att förhindra återfall till brott. Arbetsförmedlingens återrapportering 2024.” Stockholm: Arbetsförmedlingen.

Attention (2022). ”Unga med NPF som varken arbetar eller studerar. ’Jag vill så gärna hitta min plats i samhället.’” Stockholm: Riksförbundet Attention.

BRÅ (2023). ”Barn och unga i kriminella nätverk. En studie av inträde, brott, villkor och utträde.” Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2024). ”Dödligt våld i Sverige sedan 1990 – Omfattning, utveckling och karaktär.” Rapport 2024:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Folkhälsomyndigheten (2021). ”Psyisk hälsa bland unga män och kvinnor.” Stockholm: Folkhälsomyndigheten.

Folkhälsomyndigheten (2024). ”Synen på psykisk ohälsa och suicid 2024 – En uppföljande undersökning av kunskaper och attityder i befolkningen 18–84 år.” Stockholm: Folkhälsomyndigheten. Artikelnummer: 25022.

Folkhälsomyndigheten & Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). ”Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva. En kartläggning om ungas psykiska hälsa.” Stockholm och Växjö: Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Forte (2024). ”Vi vill alla samma sak, men gör saker på olika sätt. Kunskapsöversikt om insatser för unga med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning som varken arbetar eller studerar.” Stockholm: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. ISBN: 978-91-88561-61-9.

IFAU (2021). ”Unga som varken arbetar eller studerar. En beskrivning av gruppen och effekter av insatser för att möta problemet.” Stockholm: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

IFAU (2022), ”Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden.” Forskningssammanfattning, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.
<https://www.ifau.se/Press/Forskningssammanfattningar/Utrikes-foddas-eta-pa-arbetsmarknaden-/>
(Hämtad 2025-10-28).

Justitiedepartementet, presentationsbilder från pressträff 2025-04-25. ”En ny huvudregel i sekretesslagstiftningen – sekretessen rivs mellan alla myndigheter för att stoppa kriminalitet.” Regeringskansliet.
<https://regeringen.se/contentassets/3c231703a042417d93d0904b6669284c/presentationsbilder-fran-presstraff-den-25-april-2025-om-nya-atgarder-for-att-trycka-tillbaka-brottsligheten.pdf>
(Hämtad 2025-10-23).

Jämställdhetsmyndigheten (2024) ”Mäns delaktighet och ansvar. En kunskapsöversikt om att främja jämställdhet och motverka mäns våld mot kvinnor.” 2024:13. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten.

Kommittédirektiv (2025:93). ”Nya utbildningsvägar och fler möjligheter till behörighet att undervisa inom det specialpedagogiska området.”

Lagradsremiss (2025). Utkast: ”Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott.”

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagradsremiss/2025/09/utkast-till-lagradsremiss-sankt-straffbarhetsalder-for-allvarliga-brott/> (Hämtad 2025-10-27).

MUCF (2017a). ”Det stora steget. Delrapport om ungas övergång från skola till arbetsliv.” Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2017b). ”Aktivitet: okänd? Unga som varken arbetar eller studerar.” Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2017c). ”Unga med funktionsnedsättning – Etablering i arbets- och samhällslivet.” Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2018a). ”Fokus 18. Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige.” Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2018b). ”Bredda normen. Unga hbtq-personers röster om att varken arbeta eller studera.” Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2019). ”Stöd till unga som varken arbetar eller studerar.” Delrapport april 2019. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020). ”Ett långvarigt utanförskap. Olika utmaningar för unga som varken arbetar eller studerar.” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2021a). ”Stödja aktörer som arbetar med unga som varken arbetar eller studerar.” Slutrapport december 2021. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2021b). ”Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet.” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2022). ”Nationell stödfunktion för unga som varken arbetar eller studerar.” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2023). ”Fokus 23 – Olika villkor för etablering.” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2024). ”Fokus 24 – Platsens betydelse – Unga på landsbygd.” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2025a). ”Fokus 25 – Olika plats – olika liv. Unga och socioekonomisk ojämlikhet.” Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2025b). ”Varken arbetar eller studerar (uvas)”

https://ungidag.se/indikator/arbete_och_boende/varken-arbetar-eller-studerar-uvas.

(Hämtad 2025-10-28).

MUCF (2025c). ”Lagförda för brott.”

https://ungidag.se/indikator/ekonomisk_och_social_utsatthet/lagfoerda-foer-brott.

(Hämtad 2025-09-08).

Regeringsbeslut 11:2 (2025). ”Uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att ta fram en kunskapssammanställning om pojkars och unga mäns jämställdhetsutmaningar,” 2025-06-12, A2025/00636.

Regeringsbeslut I:5 (2025). ”Uppdrag att fungera som nationell resurs för samordning och stöd i frågor om unga som varken arbetar eller studerar med särskilt fokus på psykisk ohälsa,” 2025-04-03, S2025/00753.

Riksrevisionen (2025). ”Arbetsförmedlingens stöd till personer med funktionsnedsättning.” Stockholm: Riksrevisionen. RiR 2025:20.

SCB (2018). ”Hur gick det för eleverna som var obehöriga till gymnasieskolan?” Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB (2023). ”Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2023.” Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SFS 2010:2039 ”Gymnasieförordning.”

Skolinspektionen (2023). ”Skolors arbete för en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Tematisk kvalitetsgranskning 2023.” Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2024). ”Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2024.” Diarienummer: 2024:3560.

Socialstyrelsen (2025). ”Psykiatrisk heldygnsvård och tvångsvård: diagnosvariation i olika åldersgrupper och förändringar i övergång mellan BUP och VUP.” Artikelnr: 2025-3-9500.

SOU 2021:34. ”Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga.” Delbetänkande av Utredningen om en sammanhållen god och nära vård för barn och unga. Stockholm: Elanders.

SOU 2023:44. ”En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga.” Betänkande av Utredningen om frihetsberövande påföljder för unga. Stockholm: Elanders.

SOU 2024:30. ”En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga.” Betänkande av Utredningen om ungdomskriminalitetsnämnder. Stockholm: Elanders.

SOU 2025:44. ”Förbättrat stöd i skolan. Delbetänkande av Utredningen om en förbättrad elevhälsa.” Delbetänkande av Utredningen om en förbättrad elevhälsa. Stockholm: Elanders.

SOU 2025:76. ”Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap.” Betänkande av Nationell samordnare för arbetet mot utanförskap. Stockholm: Elanders.

SPSM (Specialpedagogiska skolmyndigheten). ”Elevhälsoarbete. <https://www.spsm.se/stod-och-rad/skolutveckling/elevhalsoarbete/>.” (Hämtad 2025-10-15).

Sveriges folkhögskolor, "Folkhögskolans utbud." <https://www.sverigesfolkhogskolor.se/om-folkhogskola/folkhogskolans-utbud/>. (Hämtad 2025-10-17).

Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid, kunskapsbank. "Ungas utsatthet för våld." <https://www.uu.se/centrum/nck/kunskapsbank-om-vald/fakta-och-forskning-om-vald/ungas-utsatthet-for-vald>. (Hämtad 2025-09-08).

Zimmerman, F. (2020). "Tio orsaker till varför pojkar presterar sämre i skolan - och vad vi kan göra åt det!" Stockholm: Kunskapsskolan i Sverige AB.

Zimmerman, F. (2025). "Pojkars värld – hur föreställningar om maskulinitetsnormer påverkar viktiga jämställdhetsfrågor och pojkar i skolan." Stockholm: Liber.

Åhslund, I. & Boström, L. Mittuniversitetet (2018). Teachers' Perceptions of Gender Differences - What about Boys and Girls in the Classroom? "International Journal of Learning, Teaching and Educational Research," Vol. 17 No.4.

Metodbilaga

I metodbilagan beskrivs de undersökningar och tillvägagångssätt som ligger till grund för analyserna i rapporten.

Enkätundersökning om kommuners arbete

För att kartlägga det arbete som bedrivs lokalt för att stötta unga killar som varken arbetar eller studerar genomförde MUCF en enkätstudie till alla Sveriges kommuner mellan den 4 juni och 12 augusti 2025. Samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) enligt SFS 1982:668 genomfördes för enkätstudien. Enkäten skickades ut via e-post och besvarades digitalt. E-postadresser till kommunerna hämtades från SKR:s register över alla Sveriges kommuner. I instruktionerna till enkäten ombads kommunerna att skicka enkäten vidare till en central förvaltning för att avgöra var enkäten bäst skulle besvaras. Vidare uppmuntrades kommunerna till dialog mellan flera förvaltningar när enkäten besvarades.

159 kommuner besvarade enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 55 procent. Detta bedöms som en relativt hög svarsfrekvens med tanke på att svarstiden sammanföll med perioden inför och under många sommarsemester. Påminnelser skickades ut till kommunerna den 27 juni och 4 augusti. MUCF bedömer att det är en bra geografisk spridning och variation i kommunstorlek och kommuntyp bland de svarande.

Av de personer som besvarade enkäten, arbetade 64 procent på en förvaltning, 13 procent centralt på kommunledningskontor eller motsvarande, och 23 procent på en annan del av organisationen. 50 procent av de som besvarade enkäten angav att de arbetar som tjänsteperson, 35 procent som enhetschef, 3 procent som förvaltningschef och 12 procent angav ”annan” befattning. 35 procent av de svarande angav att de hade samrått med en eller flera förvaltningar inför svarandet av enkäten, 7 procent att de hade samrått med kommunledning, 1 procent att de hade samrått med psykiatri/vården och 15 procent att de har samrått med ”annat”. 49 procent uppgav att de inte hade besvarat enkäten i samarbete med andra.

Enkätfrågor

Kommunenket till uppdraget om analys av unga män som varken arbetar eller studerar*

*Med unga som varken arbetar eller studerar avser MUCF unga mellan 16 och 29 år som under det aktuella kalenderåret inte haft arbetsinkomster överstigande ett prisbasbelopp, inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerade eller studerat vid SFI mer än 60 timmar.

1. Har er kommun någon verksamhet eller insats som riktar sig särskilt till unga män som varken arbetar eller studerar?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Fritextruta. Beskriv gärna kortfattat: _____

2. Erbjuder er kommun olika stödinsatser riktade till unga män respektive unga kvinnor som varken arbetar eller studerar?

- Ja
- Nej, men vi planerar att göra det
- Nej
- Vet ej

Kommentarer: _____

3. Har er kommun identifierat behov av att erbjuda särskilda insatser till just män som varken arbetar eller studerar inom någon av dessa grupper?

	Kryssa i relevanta alternativ
Unga nyanlända män	
Unga män med psykisk ohälsa	
Unga män med fysisk funktionsnedsättning	
Unga män med NPF-diagnos (neuropsykiatrisk funktionsnedsättning)	
Unga män med intellektuell funktionsnedsättning	
Unga män som identifierar sig som HBTQI	
Unga män i samhällets vård**	
Unga män med svaga kunskaper i svenska	
Unga män med svag socioekonomisk bakgrund	
Unga män som avbrutit eller inte påbörjat gymnasiet	
Unga män som befinner sig i eller har lämnat kriminalitet	
Unga män som omfattas av KAA***	
Unga män över 20 år	
Unga pappor	
Annat	

Kommentarer: _____

**Här avses unga som får/har fått vård enligt socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga och är/har varit placerade utanför det egna hemmet ex. i hem för vård eller boende (HVB), familjehem, stödboende eller särskilda ungdomshem.

***Genom kommunernas aktivitetsansvar (KAA) är alla kommuner skyldiga att hålla sig informerade om och erbjuda individuella åtgärder till unga under 20 år som inte studerar i gymnasieskolan/anpassade gymnasieskolan, har en gymnasieexamen eller genomför någon motsvarande utbildning.

4. Har er kommun identifierat några

a) stödinsatser som skulle vara till särskild nytta för unga män som varken arbetar eller studerar?

- Ja

- Nej
- Vet ej
- Om ja, ange vilka: _____
- Fritextruta

b) brister i samhällets stöd till unga män som varken arbetar eller studerar?

- Ja
- Nej
- Vet ej
- Om ja, beskriv: _____
- Fritextruta

5. Har er kommun identifierat behov av utveckling av stödet till unga män som varken arbetar eller studerar i er kommun bland följande samhällsaktörer?

	Ja	Nej	Vet ej
Gymnasieskolan/anpassade gymnasieskolan			
Komvux			
KAA-verksamheten			
Socialtjänsten			
Arbetsmarknadsenheten			
Primärvården			
BUP			
Vuxenpsykiatri			
Ungdomsmottagningen			
Arbetsförmedlingen			
Försäkringskassan			
Folkhögskolorna			
Civilsamhället			

- Annat: _____
- Fritextruta. Kommentarer: _____

Slutligen har vi några frågor om hur enkäten besvarats och om dig som besvarat enkäten.

6. Var i kommunen arbetar du?

- Kommunledningskontor eller motsvarande
- Förvaltning, ange vilken: _____
- Annan del av organisationen, ange vilken: _____

7. Vilken befattning har du?

- Förvaltningschef
- Enhetschef
- Tjänsteperson
- Annan, ange vilken: _____

8. Har du samrått med någon inför besvarandet av denna enkät?

	Kryssa i aktuella alternativ
Kommunledning	
En eller flera förvaltningar	
Statlig myndighet	
Psykiatrin/ vården	

o Annat, ange vilken/vilka _____

o Besvarade inte enkäten i samarbete med andra

9. Övriga kommentarer

Fritextruta

Resultatet av enkätstudien

	Ja	Nej	Vet ej	Nej, men vi planerar att göra det
1. Har er kommun någon verksamhet eller insats som riktar sig särskilt till unga män som varken arbetar eller studerar?	25%	72%	3%	N/A
2. Erbjuder er kommun olika stödinsatser riktade till unga män respektive unga kvinnor som varken arbetar eller studerar?	77%	20%	0%	3%
3. Har er kommun identifierat behov av att erbjuda särskilda insatser till just män som varken arbetar eller studerar inom någon av dessa grupper?				
Unga nyanlända män	16%			
Unga män med psykisk ohälsa	40%			
Unga män med fysisk funktionsnedsättning	9%			
Unga män med NPF-diagnos (neuropsykiatrisk funktionsnedsättning)	42%			
Unga män med intellektuell funktionsnedsättning	16%			
Unga män som identifierar sig som HBTQI	6%			
Unga män i samhällets vård*	16%			
Unga män med svaga kunskaper i svenska	18%			
Unga män med svag socioekonomisk bakgrund	23%			
Unga män som avbrutit eller inte påbörjat gymnasiet	38%			
Unga män som befinner sig i eller har lämnat kriminalitet	28%			
Unga män som omfattas av KAA**	48%			
Unga män över 20 år	20%			
Unga pappor	4%			
Annat:	6%			

	Ja	Nej	Vet ej	
4 a) Har er kommun identifierat några stödinsatser som skulle vara till särskild nytta för unga män som varken arbetar eller studerar?	42%	42%	16%	
4 b) Har er kommun identifierat några brister i samhällets stöd till unga män som varken arbetar eller studerar?	49%	21%	30%	
5. Har er kommun identifierat behov av utveckling av stödet till unga män som varken arbetar eller studerar i er kommun bland följande samhällsaktörer?	Ja	Nej	Vet ej	
Gymnasieskolan	38%	18%	28%	
Komvux	31%	21%	30%	
KAA-verksamheten	57%	19%	12%	
Socialtjänsten	55%	10%	21%	
Arbetsmarknadsenheten	55%	20%	13%	
Primärvården	29%	9%	44%	
BUP	32%	11%	40%	
Vuxenpsykiatri	40%	8%	37%	
Ungdomsmottagningen	21%	11%	48%	
Arbetsförmedlingen	42%	11%	34%	
Försäkringskassan	28%	10%	42%	
Folkhögskolorna	18%	14%	46%	
Civilsamhället	25%	9%	45%	
6. Var i kommunen arbetar du?				
Kommunledningskontor eller motsvarande	13%			
Förvaltning	64%			
Annan del av organisationen	23%			
7. Vilken befattning har du?				
Förvaltningschef	3%			
Enhetschef	35%			
Tjänsteperson	50%			
Annan	12%			
8. Har du samrått med någon inför besvarandet av denna enkät?				
Kommunledning	7%			
En eller flera förvaltningar	35%			
Statlig myndighet	0%			
Psykiatri/vården	1%			
Annat	15%			
Besvarade inte enkäten i samarbete med andra	49%			

Intervjuer med 12 kommuner

Under perioden juni-augusti 2025 genomförde MUCF 12 intervjuer. Vid intervjuerna deltog totalt 35 företrädare från olika förvaltningar och områden i de 12 kommunerna. Följande kommuner intervjuades:

- Boden
- Essunga
- Halmstad
- Kävlinge
- Norrköping
- Skellefteå
- Sundbyberg
- Sundsvall
- Trollhättan
- Upplands-Bro
- Växjö
- Örebro

Syftet med intervjuerna var att få en djupare förståelse för förutsättningarna för lokalt arbete med killar som varken arbetar eller studerar. Intervjuerna var av semi-strukturerad karaktär och utgick ifrån nedanstående intervjuguide. Frågorna i guiden användes som en utgångspunkt för samtalet och följdes inte till punkt och pricka under intervjuerna. Ibland ställdes andra följdfrågor än de i guiden.

De intervjuade kommunerna rekryterades genom riktade förfrågningar till de 12 utvalda kommunerna, varav samtliga valde att delta. Kommunerna valdes ut i dialog med kollegor på MUCF som arbetar med att stödja aktörer som arbetar med unga som varken arbetar eller studerar. Kommunerna som valdes ut hade visat intresse för, deltagit i eller bokat in en av MUCF:s workshops om unga som varken arbetar eller studerar under 2024 eller 2025.

Alla intervjuer genomfördes som enskilda eller gruppintervjuer. Alla intervjuer genomfördes digitalt under juni, juli och augusti 2025. För varje intervju avsattes 75 minuter. Kommunerna avgjorde själva hur många som skulle delta vid intervjutillfället, och identifierade vilka som varit bäst lämpade att delta. I flera av kommunerna framkom att det innan intervjutillfället diskuterats med kollegor kring frågorna, varpå svaren kunnat bli mer heltäckande kring kommunens verksamhet.

Intervjuguide kommunrepresentanter

Målgrupp: personer som tillsammans kan ge en samlad bild av kommunens arbete med unga som varken arbetar eller studerar.

- Hur arbetar du/ni i er kommun med unga som varken arbetar eller studerar 16–29 år?
[övergripande inledningsfråga]
 - Hur/var når ni målgruppen?
- Vilka unga möter ni i dessa verksamheter?
 - Ser ni någon tydlig skillnad i könsfördelning (fler killar/tjejer)?
 - Ser ni att de unga ni har kontakt med möter olika utmaningar beroende på kön?

- Ser ni några skillnader i ungas behov utifrån kön?
- Har ni sett några skillnader i unga mäns psykiska hälsa jämfört med tjejer?
- Har du/ni i er kommun någon särskild verksamhet som riktar sig till pojkar och unga män som varken arbetar eller studerar och i så fall vilken?
 - Har du/ni i er kommun några särskilda insatser för att förebygga eller minska antalet unga män som varken arbetar eller studerar?
 - Vilka verksamheter i kommunen arbetar med målgruppen?
 - Vilket stöd och insatser erbjuder de olika verksamheterna?
 - Ser ni några undergrupper som är särskilt svåra att nå med era insatser?
- Utifrån din/er erfarenhet, vad tycker du är viktigt för att få till en bra verksamhet för just unga män som varken arbetar eller studerar?
 - Vilka särskilda stödinsatser anser du/ni att gruppen skulle vara behjälpt av?
- Utifrån din/er erfarenhet, upplever ni att det finns särskilda brister i samhällets stöd till pojkar och unga män som varken arbetar eller studerar och i så fall vilka?
 - Vad skulle kunna göras för att förbättra förutsättningarna för kommuner att arbeta med särskilda stödåtgärder för denna grupp?
 - Vad ser du/ni för möjliga konsekvenser att inte arbeta aktivt med denna grupp?
- Hur fångar ni upp pojkar och unga män ”på glid”, dvs. som exempelvis riskerar att må psykiskt dåligt eller hamna i kriminalitet?
 - Ser du/ni några strukturella hinder som exempelvis diskriminering, rasism på arbetsmarknaden, dåligt anpassade arbetsplatser etc. för vissa undergrupper inom målgruppen?
- Kan ni förmedla kontakt till oss med en ung man som varken arbetar eller studerar?

Möte med SKR:s KAA-nätverk

En av MUCF:s utredare deltog den 11 september 2025 i SKR:s nätverk för Kommunernas aktivitetsansvar. Mötet genomfördes digitalt och kommunerna fick under ca 15 minuter diskutera följande två frågor i mindre grupper:

- Vilka brister i samhällets stöd till unga män som varken arbetar eller studerar ser ni?
- Vilka stödinsatser anser ni att unga män som varken arbetar eller studerar skulle vara behjälpta av?

Efter gruppdiskussionerna återsamlades deltagarna för att i helgrupp berätta vad de hade pratat om. En deltagare från varje grupp tog anteckningar som skickades till MUCF efter mötet. En kommun valde även att mejla ytterligare synpunkter till MUCF i efterhand. I KAA-nätverket, som drivs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), ingår 27 kommuner som är utvalda för att få en bra geografisk och storleksmässig spridning.

Intervjuer med fem killar i målgruppen

Under juni-augusti 2025 genomfördes fem intervjuer med killar 18–24 år. Intervjupersonerna kommer alla från någon av de 12 kommuner som medverkat i kommunintervjuerna. Några av kommunrepresentanterna ombads kontakta killar som de har kontakt med och som uppbär stöd och

antingen befinner sig i eller nyligen har befunnit sig i en situation av att varken arbeta eller studera. Fem av killarna valde att medverka. Intervjuerna genomfördes på olika sätt, för att tillmötesgå den unges önskemål. Tre av intervjuerna genomfördes som telefonintervjuer, och två som digitala videomöten. Ett av dessa videomöten genomfördes tillsammans med en kommunanställd personal som stöd. Den kommunanställda var dock inte aktiv under själva intervjun.

Intervjuguide killar

- Berätta kort om dig själv (vad du heter, hur gammal du är, var du bor etc.).
- Hur länge har du varit utan arbete och studier?
- Vill du arbeta eller studerar och i så fall varför/varför inte?
- Kan du berätta lite om hur du hamnade i den situationen?
- Är det något särskilt som försvårar situationen för dig?
- Vad har du fått för stöd från kommunen och/eller andra aktörer?
- Tyckte du att det var till hjälp?
- Varför/varför inte?
- Upplever du att du har fått den hjälp du behöver från samhället?
- Varför/varför inte?
- Hade du velat ha någon annan typ av hjälp och stöd och i så fall vilken?
- Fanns det något som kommunen inte förstod om din situation som hade varit bra om de hade haft koll på?
- Har du blivit erbjuden någon form av stöd som du har tackat nej till och i så fall varför?
- Tror du att det behövs särskilda former av stöd för just unga män som varken arbetar eller studerar?
- Varför/varför inte?
- Har du några tips på hur din kommun kan förbättra sitt stöd till andra i din situation?

Regeringsbeslutets utpekade aktörer

I regeringsbeslutet var följande myndigheter utpekade för att MUCF med dessa skulle ”ha en nära dialog med och inhämta kunskap och erfarenheter från, samt vid behov etablera och utveckla samverkansformer med” (Regeringsbeslut 1:5).

- Arbetsförmedlingen
- Folkhälsomyndigheten
- Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)
- Försäkringskassan
- Jämställdhetsmyndigheten
- Myndigheten för delaktighet
- Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet)
- Socialstyrelsen
- Specialpedagogiska skolmyndigheten
- Statens institutionsstyrelse

- Statens skolverk.

Dessa myndigheter identifierades som särskilt betydelsefulla för etableringen av unga som varken arbetar eller studerar i arbets- och samhällslivet. MUCF skulle också ”i relevanta delar inhämta kunskap och erfarenheter från” följande aktörer:

- Brottsförebyggande rådet
- Centrala studiestödsnämnden
- Kriminalvården
- Kronofogdemyndigheten
- Länsstyrelserna
- Myndigheten för yrkeshögskolan
- Polismyndigheten och Statistiska centralbyrån (SCB)

MUCF skulle också ”föra dialog med”

- Sveriges Kommuner och Regioner
- kommuner
- regioner
- samordningsförbund
- Folkbildningsrådet
- organisationer inom det civila samhället
- arbetsmarknadens parter och andra relevanta aktörer.

Nationellt dialogmöte den 5 september

Det nationella dialogmötet genomfördes under en halvdag i Stockholm. 36 personer var anmälda från 23 organisationer. Sex av de 36 personer som var anmälda till dialogmötet träffar unga direkt i sin yrkesroll, men även andra deltagare hade tidigare erfarenhet av att möta målgruppen i sitt arbete. Målgruppen för mötet var tjänstemän, beslutsfattare eller operativ personal som arbetar med frågor som rör unga som varken arbetar eller studerar och/eller ungas psykiska ohälsa.

Av deltagarna angav 24 personer att de representerade en statlig myndighet, sju civilsamhället, en näringslivet och fyra ”annat”. De utpekade myndigheterna i regeringsbeslutet (se ovanstående avsnitt) bjöds in till dialogmötet, tillsammans med ett trettiotal andra organisationer. Följande aktörer valde att delta i mötet:

Organisation	Samhällssektor
Arbetsförmedlingen	Statlig myndighet
Brottsförebyggande rådet (BRÅ)	Statlig myndighet
Folkbildningsrådet	Annan
Forte	Statlig myndighet
Försäkringskassan	Statlig myndighet
Jämställdhetsmyndigheten	Statlig myndighet

Kriminalvården	Statlig myndighet
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)	Statlig myndighet
Myndigheten för delaktighet	Statlig myndighet
Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS)	Statlig myndighet
Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH)	Civilsamhälle
Polismyndigheten	Statlig myndighet
Riksförbundet Attention	Civilsamhälle
Statistiska Centralbyrån (SCB)	Statlig myndighet
Skolverket	Statlig myndighet
Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)	Annan
Socialstyrelsen	Statlig myndighet
Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)	Statlig myndighet
Statens institutionsstyrelse	Statlig myndighet
Stiftelsen Fryshuset	Civilsamhälle
Svenska ESF-rådet	Statlig myndighet
Svenskt Näringsliv	Näringsliv
Sveriges Elevkårer	Civilsamhälle

Under de två workshoparna som hölls under dagen fick deltagarna diskutera följande frågor:

Workshop 1: Fokus på brister i samhällets stöd för unga män som varken arbetar eller studerar (uvas)

1. Snabb runda runt bordet – hur arbetar var och en med målgruppen uvas och/eller psykisk ohälsa?
2. Jobbar er organisation på något sätt specifikt mot unga män i uvas och i så fall hur?
3. Känner ni till några utmaningar i er organisation i arbetet med unga män i uvas och i så fall vilka?
4. Tycker ni att samhällets stöd fungerar väl till unga män i uvas-situation eller ser ni brister, och i så fall vilka?
5. Ser ni någon skillnad i stödet till olika undergrupper? (uvas med psykisk ohälsa, NPF, HBTQI, fysisk funktionsnedsättning, nyanlända etc.).

Workshop 2: Stödinsatser som gruppen skulle vara behjälpt av

1. Vad ser ni för möjliga lösningar för att förbättra bristerna identifierade i workshop 1?
2. Ser ni att det finns skillnader i behovet av stöd till unga män respektive kvinnor i uvas-situation och i så fall vilka?
3. Skulle ni önska att det gjordes mer av något för unga män i uvas-situation?
4. Har ni sett några insatser som kan hjälpa unga män men inte kvinnor och tvärt om?
5. Har ni några ytterligare medskick till regeringen inom detta område?